

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Кафедра міжнародних відносин

США ТА ЛАТИНСЬКА АМЕРИКА: ЕВОЛЮЦІЯ ВІДНОСИН

Дипломна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала студентка 6 курсу 623 групи
спеціальності 291 Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії

Тафійчук Христина Василівна

Керівник: д. політ. н., професор Федуняк С.Г.

Рецензент: _____

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри №3

Від «13» жовтня 2021 року

зав. кафедри _____ доц. Макар В.Ю.

Чернівці – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПОЛІТИКИ США В ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИЦІ	
1.1. Теоретико-концептуальні підходи до вивчення політики США в Латинській Америці.....	7
1.2. Джерельна база.....	13
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИКИ США В РЕГІОНІ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ У ПЕРІОД «ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ»	18
2.1. Політико-безпекові аспекти відносин США і держав регіону	18
2.2. Економічні стосунки США і держав Латинської Америки	33
РОЗДІЛ 3. ЧИННИКИ ТА ХІД ЕВОЛЮЦІЇ ВІДНОСИН США І КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ НАПРИКІНЦІ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ	50
3.1. Передумови і процес перегляду відносин США з державами регіону після завершення «холодної війни».....	50
3.2. Особливості еволюції відносин США з державами Латинської Америки за час адміністрацій Б.Клінтона, Дж. Буша-молодшого, Б.Обами і Д.Трампа ...	61
ВИСНОВКИ	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	86
ZUSAMMENFASSUNG.....	93

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасні міжнародні відносини розвиваються під впливом двох протилежних тенденцій: з одного боку, відбувається глобалізація і зростання світових політичних та фінансово-економічних зв'язків, а з іншого – спостерігається регіоналізація міжнародних відносин, поглиблення регіональних інтеграційних процесів.

Одним регіоном, який найбільш динамічно розвивається в світі, є Латинська Америка. В силу геополітичного положення чималий вплив на цей процес здійснює зовнішня політика США, протягом історії США завжди прагнули направляти розвиток країн регіону в потрібне русло і зберегти домінуюче становище в Західній півкулі. Латинська Америка є найбільшим іноземним постачальником нафти до США та сильним партнером у розвитку альтернативних видів палива. Це найбільш швидкозростаючий торговий партнер Сполучених Штатів, а також найбільший постачальник нелегальних наркотиків. Латинська Америка також є найбільшим джерелом іммігрантів із США, як задокументованих, так і ні. Усе це зміцнює глибокі зв'язки США з регіоном — стратегічні, економічні та культурні, — але також глибокі занепокоєння.

Сполучені Штати у своїй зовнішній політиці пройшли величезний шлях – від аграрної республіки, котра становила ледь помітну величину на вагах міжнародної політики, до потужної світової держави, вплив якої відчувається практично у всіх країнах і регіонах світу, і яка претендує на одноосібне світове лідерство. Основні принципи політики США в Західній півкулі були закладені ще в ХІХ в. і зумовлювалися принципом «Америка для американців».

Соціал-демократичні та ліберально-консервативні уряди, такі як уряди Аргентини, Парагваю, Белізу, Гондурасу, Панами та Колумбії, у деяких випадках мають добрі стосунки зі США. Мексика та США мають змішані відносини, оскільки, з одного боку, існує тісна співпраця в сфері економіки та вільної торгівлі, а також у міжнародних питаннях, з іншого боку, існує

постійна напруга щодо нелегальної імміграції до США через американський південний кордон або контрабанда наркотиків. Проте існує також міцна співпраця у сфері організованої злочинності для боротьби з наркокартелями.

Вивчення зовнішньої політики США в Латинській Америці дає можливість зрозуміти і пояснити особливості їх взаємовідносин з латиноамериканськими країнами на сучасному етапі та проаналізувати початок нової ери — ера Сполучених Штатів як домінантного впливу в Латинській Америці закінчилася. Країни регіону не тільки зміцнили, але й розширили відносини з іншими, включаючи Китай та Індію. Останніми роками увага США також зосереджена на інших місцях, зокрема на викликах на Близькому Сході. У той же час Латинська Америка досягла значного прогресу, вона також стикається з постійними проблемами. Демократія поширилася, економіки відкрилися, населення стало більш мобільним. Але багато країн намагаються зменшити бідність і нерівність і забезпечити суспільну безпеку. В результаті регіон формує своє майбутнє набагато більше, ніж своє минуле. Тому, необхідно дати серйозну оцінку новій ролі регіону в світовій багатополлярній системі, що формується.

Таким чином, усе вищесказане, підтверджує актуальність вибраної теми дослідження.

Мета та завдання дослідження. Метою дипломної роботи є комплексне вивчення закономірностей еволюції відносин США з країнами Латинської Америки.

Для досягнення поставленої мети були поставлені такі дослідницькі завдання:

- розкрити теоретико-методологічні засади вивчення політики США в Латинській Америці та охарактеризувати джерельну базу дослідження;
- дослідити особливості політики США в регіоні Латинської Америки у період «холодної війни» та узагальнити ключові проблеми відносин;

– обґрунтувати чинники та хід еволюції відносин США та країн Латинської Америки наприкінці ХХ – початку ХХІ століття;

– охарактеризувати зовнішньополітичний курс Б. Клінтона, Дж. Буша-молодшого, Б. Обами і Д. Трампа у досліджуваному регіоні.

Об'єктом дослідження є зовнішня політика та стратегічний курс США в Латинській Америці на межі ХХ – ХХІ ст.

Предметом дослідження є основні способи, тенденція та результати зовнішньої політики США в Латинській Америці.

Методи дослідження. Так, важливу роль відіграє історико-хронологічний метод. Його використання дало змогу, зокрема, відтворити еволюцію підходів США до реалізації зовнішньополітичної стратегії США у регіоні. Застосування логічного методу забезпечило основу для різностороннього вивчення обраного предмета. Цей метод, у поєднанні з методом критичного аналізу наукової і методичної літератури, залученої в оперативний простір дослідження, уможливили формулювання проміжних та прикінцевих висновків дипломної роботи.

Проблемно-хронологічний та інституційний методи були використані при вивченні безпекового, економічного та військово-політичного вимірів зовнішньої політики США та її регіональних особливостей на різних історичних етапах.

Методологічними принципами дослідження є цілісність, системність і комплексність, а також міждисциплінарність. Вагоме значення мають також принципи, що впливають із первинних уявлень про об'єкт та предмет дослідження. Насамперед, слід виокремити принцип загального зв'язку й взаємодії, який спрямований на визначення місця об'єкта та предмета дослідження у сучасних міжнародних студіях, а також на встановлення закономірностей еволюції зовнішньої політики США та країн Латинської Америки через призму особливостей розвитку міжнародної системи.

Наукова новизна дослідження. Робота є однією з перших комплексних досліджень зовнішньої політики США в Латинській Америці на сучасному етапі. Наукова новизна роботи бачиться в осмисленні того, яке важливе місце займає розвиток відносин між двома Америками і, які найважливіші процеси воно зачіпає в глобальному масштабі.

Структура роботи. Наукове дослідження складається зі вступу, трьох розділів, які складаються з підрозділів, висновків, списку використаних джерел та *Zusammenfassung*.

Загальний обсяг наукового дослідження — 93 сторінки друкованого тексту. Список використаних джерел містить 70 позицій.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПОЛІТИКИ США В ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИЦІ

1.1. Теоретико-концептуальні підходи до вивчення політики США в Латинській Америці

У США вже з самого початку 1990-х років розпочалися великі дискусії про місце та роль Сполучених Штатів в новому світовому порядку, його розвиток, а також їхні національні інтереси, цілі та методи зовнішньої політики в нових умовах. На сьогоднішній день у Сполучених Штатах функції інтелектуальної підготовки зовнішньої та внутрішньої політики виконує науково-політичне співтовариство – це велика група людей, яка складається з вчених, експертів, аналітиків та ідеологів, які мають відношення до вироблення внутрішньої політики та зовнішньополітичного курсу.

До цієї групи відносяться перш за все ті, хто безпосередньо усвідомлює дійсність, підготовлює якісь рішення, а також пише аналітичні доповіді для чиновників Держдепартаменту та апарату президента, керівники спецслужб, комітетів та комісій Сенату і Конгресу, вони реалізують нові ідеї у промовах великих державних діячів. Також до цієї групи відносяться і ті, хто затверджують ці ідеї – це публіцисти та співробітники аналітичних центрів, які скептично критикують практичну політику адміністрації. Є також ті, хто створюють альтернативні ідеї, а також учасники дискусій на сторінках політико-теоретичних видань, у відкритих дебатах тощо. Через присутність широкого колу різноманітних позицій і підходів, які внаслідок провокують гострі суперечки та науково-теоретичні дискусії з найважливіших питань, дають змогу політичній еліті США періодично здійснювати комплекс заходів для збору та перевірки інформації щодо стратегії, піддаючи їх «перевірці сумнівами».

Отже, відкриваються нові слабкі місця офіційних позицій, створюються доктрини, які розраховані на довгий період. Зазначимо, що така підвищена увага американських аналітиків та ідеологів до ціннісно-етичних проблем стимулювалась і бажанням створити ефективні механізми легітимації діяльності США по розбудові нового світового порядку¹.

Виділимо основні ідейно-теоретичні підходи, які впливали на формування зовнішньополітичної стратегії США в 1990–х роках.

1. Неоізоляціонізм. Прихильники цього підходу виходять із вузького (мінімалістського) трактування національних інтересів США, що обмежуються захистом суверенітету, територіальної цілісності та безпеки. На думку неоізоляціоністів, інтересам США в сучасному світі нічого не загрожує через їх географічне положення, ядерну міць, а також відсутність у них реальних конкурентів у військовій сфері на даному етапі й малоймовірність їх появи в недалекому майбутньому².

На думку відомого теоретика неоізоляціонізму Е.Нордінгер, США є «стратегічно невразливий» і можуть обмежити свої зовнішньополітичні та військові зобов'язання необхідним мінімумом. Ще один відомий ідеолог неоізоляціонізму Т.Карпентер називає НАТО «анахронізмом холодної війни» і рекомендує передати основну відповідальність за безпеку Європи самим європейцям. Зробивши аналіз вищевказаному, можна стверджувати, що неоізоляціонізм спростовує глобальну відповідальність США за підтримання існуючого світового порядку. В основному цей порядок саморегулюється й заснований на взаємній рівновазі великих держав.

2. Доктрина «опосередкованого залучення». Дана концепція охоплює більш широке коло національних інтересів США. Так авторитетна гарвардська Комісія з національних інтересів США включає до них захист Сполучених Штатів від нападів з використанням зброї масового знищення

¹ Строганов А. И. Новейшая история стран Латинской Америки. Учеб. пособие. Москва: Высш. шк., 1995. 415 с

² Мартынов Б.Ф. История международных отношений стран Латинской Америки (XX – XXI вв.). Москва, 2008

(ЗМЗ), уникнення виникнення ворожих держав-гегемонів в Євразії, збереження вільного доступу до джерел енергії, підтримання стабільності світової торгово-економічної і фінансової системи, а також гарантування безпеки союзникам США³.

Головною ціллю є підтримка стратегічної рівноваги між провідними державами Євразії, щоб в майбутньому уникнути конфліктів між ними. Згідно цієї теорії важливим є збереження військової присутності США у стратегічно важливих для них регіонах світу (Західна Європа, Східна Азія, Перська затока), активну протидію ЗМЗ, запобігання й врегулювання регіональних конфліктів, у які можуть бути втягнуті великі держави, а також забезпечення особливої ролі США в міжнародних фінансових і торгових організаціях.

Поширення демократії й захист прав людини, на думку прихильників цієї концепції, мають бути одним із важливих національних інтересів США, але не визнається пряме втручання США для досягнення цієї цілі.

Коли ці системи будуть доступними і будуть взаємодіяти одна з одною, то, на їх думку, вони здатні стати альтернативою однополюсному, ієрархічному світовому порядку на чолі з США, з одного боку, і «утопічній» системі колективної безпеки – з іншого.

3. Концепція «узгодженої безпеки» зберігає певну узгодженість з концепцією колективної безпеки – головною ціллю є спільними та багатосторонніми зусиллям держав по стримуванню та обороні агресії.

Основними причинами цих загроз являється — відсутність демократії, репресивний характер режиму країни-порушника. Основною гарантією безпеки США є демократизація світового співтовариства, а не підтримання геополітичної рівноваги.

4. Концепція «гегемонії США» ґрунтується на школі реалізму, але орієнтується при цьому на модель стабільності, що заснована на гегемонії.

³ Мартынов Б.Ф История международных отношений стран Латинской Америки (XX – XXI вв.). Москва, 2008

Для того щоб США залишалися глобальним лідером, необхідно зберегти їх «силовий відрив» від імовірних конкурентів. А тому, як зазначається в пентагонівських «Орієнтирах для оборонного планування» (1992 р.) необхідно не тільки «застерегти появу майбутнього глобального конкурента», але і «відвести індустріально розвинені країни від посилення їх регіональної, а значить і глобальної ролі».

На думку «гегемоністів» головною ціллю є зберегти існуючу систему військово-політичних союзів, де головною роль відіграють Сполучені Штати Америки у забезпеченні її ефективності. Саме «гегемоністи» першими виступали за розширення НАТО та сфер його діяльності за межами альянсу. Один з провідних теоретиків цього напрямку Р.Каглер запитує: «Чи зможе Німеччина та її західноєвропейські партнери справитись з дестабілізацією у Центрально-Східній Європі, на Балканах і в Росії? А чи не станеться таке само в Азії, якщо залишити самим собі Японію і Корею, не кажучи вже про більш слабких арабських партнерів США в районі Перської затоки?»⁴.

Спільною думкою прихильників даної концепції є те, що після «холодної війни» основою стратегії США повинно стати так зване «системне стримування багаточисельних вогнищ нестабільності», що з'являються як результат традиційного суперництва геополітичних інтересів. Отже, США має головну роль головного арбітра та гаранта стабільності в світі. Під цим слід розуміти готовність США діяти в односторонньому порядку, а це означає, що ООН, як і іншим міжнародним організаціям, по суті, відводиться другорядна роль.

«Гегемоністи» виступають за збільшення воєнних витрат і силового потенціалу США. Отже, не можна не помітити, що «велика стратегія» США в концептуальному плані поєднує в собі елементи доктрин «гегемонізму», «узгодженої безпеки», «опосередкованого залучення» і не лише на декларативному рівні має яскраво виражений глобальний характер. До таких

⁴ Галеано Э. Вскрытые вены Латинской Америки / Под ред., и со вступ. ст. Хуана Кобо; (пер. с исп. М. И. Былинкина и др.). Москва: Прогресс, 1986. 400 с

регіонів, окрім традиційних для післявоєнної стратегії США Західної півкулі, Західної Європи, Східної Азії та Перської затоки все частіше відносяться Центральна і Східна Європа, Балкани, а також басейн Каспійського моря (включаючи Центральну Азію і Кавказ) з його великими сировинними ресурсами. Яскравим підтвердженням вищезазначеного є такі показники: США витрачають на військову галузь 400 млрд. із 800 млрд. доларів світових військових витрат. Це унікальний приклад, щоб одна держава витратила половину всіх світових витрат.

Відповідно до доктрини національної безпеки США, щоб чинити опір транснаціональним загрозам, потрібно більше зміцнити режими непоширення і контролю за ракетними технологіями, односторонні й колективні дії по боротьбі з міжнародним тероризмом і злочинністю, захист навколишнього середовища і т.д.

Не зважаючи на зміни які відбулися у світі, а саме геополітичні, США вдалося зберегти глобальну систему своїх зовнішньополітичних союзів і зобов'язань, що створені в роки «холодної війни». До того ж, відбулося велике розширення Північноатлантичного альянсу, а також зміна цілі із «захисту території» на більш широку функцію – забезпечення стабільності всього трансатлантичного регіону, в тому числі, шляхом дій за межами території країн-членів альянсу.

Саме через створення США програми «Партнерство заради миру» та підписання двосторонніх угод про партнерство (перш за все з Україною та Росією) НАТО став сполучною ланкою співробітництва з постсоціалістичними державами, також їх поступового залучення в систему безпеки. І як наслідок США вдалося посилити свою власну роль (за допомогою НАТО) у вирішенні питань європейської безпеки. Майже не зазнала змін військова присутність США в інших стратегічно важливих регіонах – Східній Азії (Японія, Південна Корея) і в Перській затоці.

Рівень воєнно-політичної активності США залишається достатньо високим. Значною частиною експортної стратегії США стало планомірне

захоплення десяти найбільш перспективних ринків – Китаю (включаючи Гонконг і Тайвань), Індії, Індонезії, Південної Кореї, Мексики, Бразилії, Аргентини, Польщі, Туреччини і Південної Африки. Іншою ціллю сучасної зовнішньополітичної стратегії США (поряд з гарантіями безпеки та добробуту країни) є поширення демократії в світі.

Вперше «стратегія розширення світового вільного співтовариства мирних демократій» була висунута Білим Домом в 1993 р. в якості заміни стратегії «стримування». У більш ширшому контексті поширення демократії розглядається як комплексна програма дій, що має багато складових, включаючи військово–політичну й економічну. На практиці «просування демократії» поширюється в основному на країни Латинської Америки, молоді держави на пострадянському просторі та близькосхідні країни.

Таким чином, США не тільки підтверджують норми поведінки в світі, але й несуть головну відповідальність за забезпечення їх дотримання, поєднуючи «функції законодавця, арбітра й «шерифа». Тобто весь світ розділяється на союзників, друзів, партнерів і тих, що не вписуються в Рах Americana, а саме відносяться до списку «реальних ворогів», якими є Ірак, Іран, Північна Корея, Лівія, Куба і багато інших.

Одним із найкращих варіантів світового порядку є американо-центриський світ, єдиною альтернативою хаосу або суперництву багатополюсного світу. Але по факту можливість утворення американо-центриського світу залишається досить складною. Такі гегемоністські поривання США нерідко викликають протистояння з боку інших світових центрів сили.

Не випадково США стикаються з опозицією в Раді Безпеки ООН, і навіть всередині НАТО все частіше проявляється незадоволеність американським диктатом. Постає питання, чи зможуть США на шляху «гегемонізму» уникнути традиційної участі інших імперій – такого розширення сфер своїх зобов'язань, яке на певному етапі може підірвати економічне й політичне становище країни. Критики «гегемонізму» закликають використати

«однополярний момент» не для погоні за примарним «Американський світ», а для перебудови сучасних міжнародних відносин на основі рівноправного співробітництва, перш за все великих держав.

1.2. Джерельна база

Середина минулого століття ознаменувалася появою наукових робіт, присвячених дослідженню міжнародних проявів регіоналізації та інтеграції. Біля витоків концептуального осмислення інтеграційних процесів стояли теоретики школи функціоналізму. При цьому дослідження в області регіоналістики розкривали в основному питання європейської економічної інтеграції.

Така ситуація тривала аж до розпочато 90-х рр. ХХ століття. Розпад біполярної системи і зміна світового порядку поряд з посиленням процесів глобалізації вплинули на переосмислення теоретичних основ регіоналізації. Починаючи з цього періоду в питаннях розробки методологічних основ даного феномена, вчені відходять від детермінізму європейської інтеграції.

Спеціальним відділом при Університеті ООН і Світовому Інституті Розвитку Економічних Досліджень в другій половині 90-х рр. минулого століття було ініційовано проведення дослідження регіоналізації з урахуванням нових реалій зміненого світового порядку. За результатами отриманих даних був розроблений новий регіональний підхід (НРП). Згідно новаторського підходу вивчення сучасних форм регіоналізації слід проводити приймаючи до уваги, різні культурологічні та економіко-політичні особливості того чи іншого регіону, а також наслідки і загрози глобалізації⁵.

З'являється велика кількість робіт, присвячених вивченню різних теоретичних і практичних аспектів регіоналізації, яка виступає як змістовне

⁵ Дослідження державних політик: методологія, процедури та європейські практики: монографія / авт. кол.: Л. В. Гонюкова, В. М. Козаков, В. А. Ребкало та ін.; за заг. ред. Л. В. Гонюкової, В. М. Козакова. Київ: НАДУ, 2018. 400 с

наповнення процесів регіоналізму. Одним з основних критеріїв аналізу процесів поглиблення регіонального співробітництва з точки зору НРП виступає положення, згідно з яким дослідження конкретного регіону не може проводитися через призму іншого.

У цей період відбувається поділ регіоналізму на «старий», який діяв в період «холодної війни», і «новий», існуючий в умовах глобалізації. Розробки зарубіжних науковців знаходяться в авангарді створення теоретичної бази «нового» регіоналізму. Сучасні підходи до вивчення нових форм регіоналізму, що зачіпають аналіз внутрішнього і зовнішнього контексту, впливає на регіональну конфігурацію, відображені в роботах зарубіжних фахівців Б. Бузана, К. Дойча, Л. Фасет, Е. Гембл, Б. Хетгне, Е. Хьюррела, Б. Джемзопа, Х. Маккіндер, П. Мистри, Д. Ная, Е. Пейна, Н. Палмера, Р. Уолта ⁶.

Ідеї про південноамериканську єдність, інтеграцію та подолання залежного розвитку починають з'являтися в латиноамериканській суспільно-політичній думки ще в ХІХ столітті, за часів боротьби проти колоніальної залежності держави. Після другої світової війни латиноамериканська регіоналізація знаходить потужний імпульс до теоретичного осмислення і практичної реалізації. З цього часу розробляються різні підходи до її концептуалізації.

Теоретичним основам і ідеям про латиноамериканську інтеграцію, а також специфічним проблемам «периферійного» розвитку та аналізу регіональних угруповань присвячені роботи зарубіжних авторів С. Аміна, К. Бара, П. Барана, Р. Д. Бонда, Н. Девісона, Т. Душ Сантуш, Х.А. Фуенгеса, К. Р. Гонсалес, У. Піпітоне, Р. Пребіша, Х. А. Санауя, Й. Штігліца ⁷.

Велика кількість досліджень, аналітичних матеріалів і статистичних даних по широкому колу політичних, економічних і соціальних питань латиноамериканських країн представлено в журналах, монографіях і статтях,

⁶ Ткач А.О. Еволюція дискурсу Латиноамериканської політики США. URL: <http://oaji.net/articles/2015/1739-1431378327.pdf>

⁷ Ткач А.О. Еволюція дискурсу Латиноамериканської політики США. URL: <http://oaji.net/articles/2015/1739-1431378327.pdf>

що видаються спеціальною Комісією ООН по Латинській Америці та країнах Карибського Басейну ЕКЛАК (СЕРАЛ), а також в періодичних виданнях та монографіях, опублікованих Інститутом країн Латинської Америки РАН.

У світлі сучасного «лівого повороту» в країнах Латинської Америки істотну значимість набуває вивчення історії, об'єктивних передумов виникнення і розвитку латиноамериканських лівих поглядів різної спрямованості, а також практики антикапіталістичних рухів і революцій, що охопили континент в другій половині ХХ століття. В латиноамериканській і вітчизняній суспільно-політичній думці накопичений великий пласт літератури по даній темі.

Теорія і практика латиноамериканської «лівої» думки відображена в зарубіжних роботах В.Р. Айя де ла Торре, С. Болівара, І. Валлерстайна, Че Гевари, Р. Гіюльді, Т. Душ Сантуша, Е. Дюсселя, М. Каплана, Ф. Кардозо, Ф. Кастро, Г.Х. В. Льоса, Х. Маріатегі, Субкоманданте Маркоса, Х. Перона, Г. Сальвіа і багатьох інших авторів ⁸.

У світлі сучасного лівого повороту в країнах Латинської Америки істотну значимість набуває вивчення історії, об'єктивних передумов виникнення і розвитку латиноамериканських лівих поглядів різної спрямованості, а також практики антикапіталістичних рухів і революцій, що охопили континент в другій половині ХХ століття.

Доктрина Монро, яка була спрямована проти експансії європейських держав на американському континенті, містить інформацію про основні положення, які видавалися за принципи зовнішньої політики США. Листи Томаса Джефферсона дають уявлення про те, якими причинами керувався американський уряд при проведенні політики розширення своєї території.

Текст договору Сан-Лоренцо дозволяє дати характеристику змінам у відносинах між Сполученими Штатами і Іспанією і особливостям збільшення впливу Сполучених Штатів на американському континенті. У тексті договору

⁸ Ткач А.О. Еволюція дискурсу Латиноамериканської політики США. URL: <http://oaji.net/articles/2015/1739-1431378327.pdf>

описуються особливості угоди з придбання Сполученими Штатами французьких володінь в Північній Америці в 1803 році. Російсько-американська конвенція про дружні зв'язки, торгівлі, мореплавання і рибної ловлі 1824 року містить в собі умови упорядкування відносин між двома державами в північно-західній частині Північної Америки⁹.

У своїх мемуарах Дж. Квінсі Адамс пише про своє життя і кар'єру, зокрема, про свою участь у підписанні такого важливого договору, як договір Адамса-Онисим 1819 р., який визначив територіальне розмежування в Північній Америці. Договір зафіксував передачу Флориди від Іспанії Сполученим Штатам і визначив кордон між США і іспанською Мексикою.

У сучасній літературі про американську політику експансії пишуть Володимир Печатнов і Олександр Маникін в своїй книзі «Історія зовнішньої політики США. У даній книзі автори описують історію зовнішньополітичної діяльності Сполучених Штатів з моменту їх утворення. Зокрема, в книзі відображено опис експансіоністської політики Сполучених Штатів. На думку авторів, американський уряд спочатку існування Сполучених Штатів прагнув зміцнити незалежність США за допомогою отримання світового визнання.

Смолякова Л. Н. у своїй дисертації «Політика США в Латинській Америці в 1948 – 1952 рр.» пише про особливості зовнішньої політики Сполучених Штатів по відношенню до Латинської Америки. На думку автора, Сполучені Штати завжди прагнули мати значний вплив в цьому регіоні¹⁰.

Серед зарубіжних авторів можна виділити Річарда Франкавіглія, який міркує в своїй роботі про особливості американського експансіонізму і про те, якими судженнями керується американський уряд при проведенні зовнішньої політики. Браун С.Р. в своїй книзі «Автентична історія другої війни за незалежність» пише про війну за незалежність Сполучених Штатів і стверджує, що війна була значущим етапом в американській історії.

⁹ Ткач А.О. Еволюція дискурсу Латиноамериканської політики США. URL: <http://oaji.net/articles/2015/1739-1431378327.pdf>

¹⁰ Ткач А.О. Еволюція дискурсу Латиноамериканської політики США. URL: <http://oaji.net/articles/2015/1739-1431378327.pdf>

Кеннет Коулман в книзі «Політична міфологія доктрини Монро» розмірковує про соціальної психології панування Сполучених Штатів в Латинській Америці. Томас Дж. Нок в книзі «Вудро Вільсон і пошуки нового світового порядку» пише, що у зовнішній політиці Сполучених Штатів невід'ємним елементом є збереження свого впливу на американському континенті. Слоан Г. Р. в книзі «Геополітика в стратегічній політиці Сполучених Штатів» стверджує, що геополітика відіграє важливу роль при розгляді зовнішньополітичної діяльності країни ¹¹.

Важливими є мемуари Дж.Буша, М.Олбрайт та праці З.Бжезинського, А.Камінського, Г.Кіссінджера, С.Хантінгтона й багатьох інших вчених, чий погляди склали ідеологічні основи та цілі зовнішньополітичної стратегії Вашингтона. Їх концепції не лише показують різні позиції американської політичної еліти щодо міжнародно-політичних проблем, але й мають зворотній формуючий вплив на зовнішньополітичне мислення та офіційну ідеологічну лінію керівництва Білого дому.

Заслуговують на увагу також підходи російських вчених А.Богатурова, А.Торкунова, С.Рогова, Т.Шаклеїної, українського вченого Б.Канцелярука, які приділяють неабияку увагу зовнішній політиці Сполучених Штатів та її теоретико-концептуальним основам.

¹¹ Ткач А.О. Еволюція дискурсу Латиноамериканської політики США. URL: <http://oaji.net/articles/2015/1739-1431378327.pdf>

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИКИ США В РЕГІОНІ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ У ПЕРІОД «ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ»

2.1. Політико-безпекові аспекти відносин США і держав регіону

Особливо значущу роль в еволюції США зіграла конфронтація з Радянським Союзом. «Холодна війна» у багатьох відношеннях визначила характер другої половини ХХ століття, але основне її значення полягає в тому, що саме в період цієї конфронтації відбувалося будівництво американського нового світового порядку. Участь Вашингтона в «холодній війні» представляла собою реалізацію єдиної стратегії, що має на меті створення нового світового порядку, світу «відкритих дверей», який буде відповідний інтересам Сполучених Штатів і заснований на американських цінностях¹².

Якщо після закінчення Першої світової війни Вашингтону не вдалося вийти на міжнародну арену в якості її нового лідера (насамперед через брак міжнародно-політичного ресурсу), то після завершення другого світового конфлікту почалося здійснення безпрецедентного за масштабами старту США до світового лідерства.

Сполучені Штати взяли курс на глобальну експансію відразу після Другої світової війни і мали намір домінувати на міжнародній арені задовго до того, як Радянський Союз перетворився в антагоніста. Це пояснюється тим, що вже в 1945 р. радники Трумена із зовнішньої політики доповідали президенту про крах євроцентричного світу і необхідності для Сполучених Штатів заповнити в результаті міжнародно-політичний вакуум, що призвело б до встановлення якісно нової дипломатичної системи, гарантом якої готові були стати США. Творці американської зовнішньої політики вирішили скористатися сприятливою, в їх розумінні, міжнародно-політичною ситуацією

¹² Бессонова М. М. Стратегії національної безпеки США постбіполярної епохи: головні регіональні виміри загроз американським інтересам // Гілея: науковий вісник. Зб. наук. праць. 2013. Випуск 75 (№ 8). С. 141-143

і максимально вигідно використовувати економічну перевагу і військову міць Америки¹³.

Найбільш кульмінаційними моментами протистояння були 1949–1950 роки, коли здійснилося підписання Північноатлантичного договору, відбулася війна з Кореєю, в цей же час була випробувана перша атомна бомба радянського походження. А з перемогою Мао Цзедуну встановилися досить міцні дипломатичні відносини СРСР і Китаю, їх об'єднало спільне вороже ставлення до Америки і її політики.

У травні 1945 р. радянські, американські, англійські і французькі війська виявилися в центрі Німеччини. Розділяла їх лінія до 1947 р. перетворилася в залізну завісу холодної війни. В Азії комуністи до 1949 р. захопили Китай, а в 1950 р. спробували об'єднати під своїм управлінням Корею. У 1954 р. пішла чергу В'єтнаму. Одночасно США, опинившись після Другої світової війни світовою наддержавою, сформували мережу військових блоків у всьому світі¹⁴.

До кінця Другої світової війни, в 1945 р. Сполучені Штати мали такої влади, що здавалося, ніби їм судилося переробити світ за власними мірками. Таким чином, в 1945 р. США вперше за всю свою історію мали необхідні ресурси, щоб не повертатися, як раніше, до ізоляціонізму, а приступити до створення «Рах–Амерікана». З цієї причини «ізоляціонізм» назавжди втратив свої провідні позиції в політичному житті країни.

США усвідомили свою залежність від навколишнього світу і необхідність впливати на нього. Тому з даного моменту почалася реалізація стратегії за допомогою використання комплексу зовнішньополітичних інструментів і методів – політичних, економічних, військових, психологічних та ін. для усунення СРСР – основного геополітичного перешкоди на шляху

¹³ Городня Н. Д. Регіональна інтеграція в АТР в пост-біполярній політиці США // Історичний архів. 2013. № 11. С. 111-118

¹⁴ Дудко І. Д. Інституційне й управлінське забезпечення зовнішньополітичної стратегії США в умовах постбіполярності: Монографія. Київ: КНЕУ, 2007. 144 с

Вашингтона до світового лідерства. За цими напрямками і велася «холодна війна»¹⁵.

Таким чином, результатом радикальної міжнародно–політичної трансформації після Другої світової війни стали переоцінка США свого місця в світі і поворот зовнішньополітичної стратегії в сторону глобалізму, тобто активної зовнішньої експансії.

Настрій наддержав на обмеження гонки озброєнь і посилення настроїв на користь неприєднання і нейтралізму впливали на різні регіони планети, в тому числі розташовані в Західній півкулі. Латиноамериканські країни прагматично ставилися до зв'язків з США. Вони прагнули отримати від Вашингтона максимум економічної допомоги, по можливості не втягуючись в політику протистояння з Радянським Союзом.

Особливий інтерес у даному контексті є вивчення міжамериканських взаємин в період з 1947 по 1960 рр., тому що саме в рамках загострення відносин США с Радянським Союзом геополітичне становище і природно-ресурсний потенціал Латинської Америки стали відігравати визначальну роль для власної безпеки Сполучених Штатів, особливо в умовах ядерної загрози¹⁶.

З огляду на те, що дана проблема взаємовідносин між США і країнами Латинської Америки є досить-таки добре вивченою як у вітчизняній, так і в зарубіжній історіографії, представляється необхідним проаналізувати і, по можливості, визначити об'єктивний підхід до даної проблеми.

Досліджуючи міжамериканські взаємини, американські вчені, перш за все, вказують на сформульовану А. Берле тезу про захист держави за її межами, який «заганяв» у нерухоме русло політику, що проводиться всіма країнами Західної півкулі¹⁷. Що стосується радянського підходу, то він, звичайно, є кардинально протилежним підходу ідеологів США.

¹⁵ Жирнов О.А. Латинская Америка: Проблемы региональной безопасности: сборник обзоров. Москва: РАН, Институт, 1998. 132 с

¹⁶ Парканский О. Б. США в мировых интеграционных процессах. Москва: Наука, 1991. 144 с

¹⁷ Шоноу П. История Латинской Америки. Москва: Астрель: АСТ, 2008. 160 с

Через всі проаналізовані роботи радянських істориків червоною лінією проходить марксистсько-ленінська ідеологія, яка виступала на захист соціалістичних і комуністичних цінностей, національно-визвольний рух пригнічених колоніальних народів і нещадно ганьбила експлуаторів імперіалістів.

Таким чином, американська ідеологія розглядалася радянськими істориками, перш за все як ідеологія експлуаторів і гнобителів, про це свідчать роботи А. Н. Глінкіна, Б. Ф. Мартинова, К. С. Тарасова, В. Н. Селіванова та ін. Геополітичне значення Латинської Америки для США було, мабуть, одним з небагатьох пунктів, на якому сходяться як радянська, так і американська історіографічні традиції.

Вирішальним фактором тут є те, що Латинська Америка поряд з Канадою, найбільш близька до США частина земної кулі і найбільш віддалена від Радянського Союзу та інших соціалістичних країн. Таким чином, встановлюючи в Латинській Америці своєрідний кордон від комунізму, США отримували гарантію того, що в разі конфлікту з їх території не буде завдано несподіваний ядерний удар, тому що до 1957 р. міжконтинентальні ракети, здатні переносити ядерні заряди, ще не стояли на озброєнні жодної країни світу¹⁸.

Говорячи про економічні інтереси США в Латинській Америці на початку холодної війни, слід, перш за все, враховувати той об'єктивний факт, що за своїми мінеральними ресурсами Латинська Америка займала перше місце серед інших регіонів капіталістичного світу, що вкупі з географічною близькістю, а це значить і меншими проблемами з транспортуванням товарів і сировини, було головною причиною прагнення американців закріпити своє домінуюче становище в економіці регіону.

Трактуючи радянський підхід до проблеми економічних інтересів США в Латинській Америці, слід, перш за все, звернути увагу на два факти:

¹⁸ Шоню П. История Латинской Америки. Москва: Астрель: АСТ, 2008. 160 с

– по-перше – це марксистсько-ленінська концепція про експлуататорської суті імперіалізму;

– по-друге – це стан невизначеності і загрози військового конфлікту в умовах напруження відносин між соціалістичним і капіталістичним таборами, пов'язане з початком холодної війни ¹⁹.

У зв'язку з цим Н. С. Пасічник вказує на те, що значна незабезпеченість Сполучених Штатів власними ресурсами сировини, необхідних для мілітаризації їх економіки і гонки озброєнь, приводила до різкого посилення боротьби за володіння джерелами стратегічної сировини, до підвищення зацікавленості США в свого роду інтегрованій військовій економіці, виходить за межі самих Сполучених Штатів і охоплює її найближчих сусідів.

Завдяки роботам радянських і сучасних російських авторів можна виділити основні методи, за допомогою яких США лобіювали свої економічні інтереси в латиноамериканських країнах. По-перше – це збереження спеціалізації латиноамериканських країн в міжнародному поділі праці; звідси логічно випливає другий метод: експорт капіталу і програми допомоги, які, за словами Н.С. Пасічник, «шли» в ті галузі латиноамериканської економіки, які доповнюють американську економіку, складаючи її територіально-виробниче продовження ²⁰.

По-третє, контроль американських компаній над ключовими галузями промисловості і сільського господарства латиноамериканських країн, а також над найважливішими статтями їх експорту. Четвертим важелем в напрямку збільшення американського економічного впливу і використання території Латинської Америки для розміщення американської промисловості була створювана північно-американцями система інфраструктури, тобто будівництво електростанцій, нафтопроводів, доріг, аеродромів, портів і т. д.

¹⁹ Строганов А.И. Латинская Америка в XX веке: пособие для вузов. Москва: Дрофа, 2008. 432

²⁰ Пасічник Н. С. Еволюція американської політики щодо Куби за президентства Дж. Кеннеді // Гілея: науковий вісник. 2014. Вип. 82. С. 443-447

У таких країнах як Бразилія, Аргентина, Мексика, до початку 60-х років уже були філії американських суднобудівних, хімічних, авіаційних, нафтопереробних і інших промислових підприємств ²¹. Розвиток інфраструктури дозволяв США значно розширити можливості використання сировинних ресурсів цього регіону.

Однак зацікавленість США в латиноамериканській сировині мала і позитивні сторони, так як розвивалася американцями інфраструктура служила крім усього іншого і для потреб самих латиноамериканських країн. Для американських істориків характерна насамперед виправдовувальна позиція, яка, висловлюючись словами А. Берле, полягає в тому, що ситуація, яка склалася в Латинській Америці не є продуктом Сполучених Штатів ні політичним, ні економічним ²².

За словами американських дослідників, США намагались проводити політику співробітництва, заснованого на згоді, яка б сприяла розвитку економічного і соціального благополуччя американських держав за допомогою економічного співробітництва для кращого використання їх природних ресурсів, розвитку їх сільського господарства і промисловості і поліпшення рівня життя їх народів.

Таким чином, тут в неявній формі проявляється теза про захист держави за її межами. У перші повоєнні десятиліття США сконцентрували свій економічний потенціал на недопущення поширення комунізму в Європі, що, за словами, Д. Рока, перетворило США з доброго сусіда в доброго спостерігача. Така політика проводилася відповідно до напрямку, зазначеним Н. Спайкманом, який вважав, що якщо Сполучені Штати переможуть своїх ворогів за кордоном, а їх добрі сусіди не потребуватимуть захисту. Ця

²¹ Мартынов Б.Ф. Бразилия – гигант в глобализирующемся мире. Москва: Наука, 2008. 320 с

²² Альберто ван Клаверен. Латинская Америка на пути к открытому регионализму // Латинская Америка. 1997. № 6. С. 4

політика викликала шквал обурення у самих добрих сусідів, економіка яких болісно відчула брак іноземних інвестицій в порівнянні з минулими роками²³.

Однак, не можна говорити, що потік інвестицій в латиноамериканські країни скоротився, скоріше він був перенаправлений з економічних програм на військові, про що свідчать слова президента Д. Ейзенхауера в його посланні Конгресу США в 1954 р.: «Військова допомога повинна бути продовжена. Технічне співробітництво має підтримуватися. Економічна допомога повинна бути скорочена»²⁴.

У міру зміцнення панамериканської системи зміцнювалася і її ідеологічна база, сприяючи небаченій досі політизації свідомості латиноамериканських військових, чия активна політична діяльність і участь у визначенні повоєнного устрою своїх країн сприяли посиленню ролі армії в суспільно-політичному житті, що перетворювало її в об'єкт наполегливої уваги і навіть загравання з боку різних політичних сил, які вели боротьбу за владу.

Таким чином, одним з необхідних умов для встановлення контролю над регіоном було збільшення впливу Пентагону на збройні сили країн Латинської Америки. На думку А.Ф. Шульговського, головна мета військової політики США в регіоні полягала в тому, щоб інтегрувати збройні сили країн Латинської Америки в глобальну стратегію імперіалізму, визначити їх основні функції в регіоні. Цій меті служив висунутий Труманом план військового співробітництва між США і Латинською Америкою, сенс якого зводився до того, щоб за допомогою стандартизації озброєння, яка досягалася величезним за обсягами експорту старого американського зброї і експлуатації стратегічних ресурсів латиноамериканських країн поставити їх армії під повний контроль²⁵.

²³ Богатуров А. Д., Косолапов Н. А., Хрусталева М. А. Очерки теории и политического анализа международных отношений; Научно-образоват. форум по междунар. отношениям. Москва, 2002. 380 с

²⁴ Богатуров А. Д., Косолапов Н. А., Хрусталева М. А. Очерки теории и политического анализа международных отношений; Научно-образоват. форум по междунар. отношениям. Москва, 2002. 380 с

²⁵ Интеграционные процессы в Латинской Америке: состояние и перспективы. Аналитические тетради ИЛА РАН. Выпуск 22. Москва: ИЛА РАН, 2012. 56 с

Інтегруючи, таким чином, латиноамериканських військових і направляючи їх погляди в бік США, як єдиного можливого партнера, американські політики ставили «залізну стіну» для проникнення і вкорінення комунізму в регіоні.

Таким чином, в міжамериканських відносинах США грали домінуючу роль і саме вони визначали політичне русло і вказували вектор цим відносинам. Одним з підтверджень цьому є розглянуте зміщення акцентів в рамках Міжамериканської співпраці з економічної співпраці в області оборони, що диктувалася геополітичною обстановкою в світі, а саме початком холодної війни.

Створення адміністрацією Дж. Кеннеді програми Союзу заради прогресу мало попередити повторення антидиктаторських повстань на кшталт кубинської революції 1959 р. Програма допомоги по лінії Союзу передбачала проведення протягом десяти років комплексу заходів для забезпечення щорічного приросту ВВП латиноамериканських країн в розмірі 2,5% ²⁶.

На реалізацію цього завдання передбачалося виділити 110 млрд. дол., з яких 20 млрд. повинні були надати США, міжнародні фінансові організації, країни Західної Європи і Японія, а 80 млрд. дол. Латиноамериканським країнам потрібно було знайти з власних ресурсів. Кошти належало затратити на створення в країнах Латинської Америки і Карибського басейну багатогалузевої економіки, проведення індустріалізації, підтримку економічної інтеграції латиноамериканських країн, здійснення в них аграрних і податкових реформ, поліпшення системи освіти і охорони здоров'я, а також на заходи по демократизації суспільного і політичного життя.

Реалізація програми Союзу зіткнулася з труднощами і заплановані економічні показники на 1971 р. досягнуті не були. Розробники не врахували специфіки латиноамериканських країн, перш за все іншу, ніж в США і Європі, трудову етику латиноамериканців. Перетворення, проведені в ряді держав, не

²⁶ От биполярного к многополярному миру: латиноамериканский вектор международных отношений в XXI веке. Ред. В.Л. Хейфиц. М. Политическая энциклопедия, 2019, 496 с

забезпечили достатнього рівня сільськогосподарського виробництва і не зміцнили промисловий потенціал Латинської Америки. Хоча в 1962–1971 рр. в країнах регіону спостерігався приріст ВВП, зростання доходів на душу населення становив лише 1,7%, а зовнішній борг латиноамериканських країн зріс з 10 до 17,6 млрд. дол. Масштаби житлового будівництва і заходи в галузі освіти та охорони здоров'я не встигали за зростанням населення²⁷.

Вельми своєрідно, з точки зору офіційно заявлених цілей Союзу виглядали політичні результати програми. Формально одним із її завдань проголошувалася демократизація, яка повинна була попередити ліві революції за допомогою своєчасних і поступових соціально–політичних і економічних реформ. Програма Союзу заради прогресу дійсно сприяла нейтралізації загрози поширення кубинського досвіду на інші країни Латинської Америки. Але ця мета була досягнута за рахунок встановлення в більшості країн регіону правих (а в Перу і Панамі – лівих) диктаторських режимів.

60–ті роки виявилися в Латинській Америці початком епохи правління військових, на 30 років затримала твердження в цій частині світу демократії американського типу. У листопаді 1961 році відбувся військовий переворот в Еквадорі, в 1962 р. військові усунули від влади демократичні уряди Аргентини і Перу, в 1963 р. – Гватемали і Домініканської Республіки. Найбільший вплив на ситуацію в Південній Америці зробила «квітнева революція» бразильських військових, здійснена 31 березня – 1 квітня 1964 р.²⁸ Бразильські військові першими в Західній півкулі змогли представити ясну і зрозумілу програму націоналістичної неоконсервативної «контрреволюції». Саме вона, а не демократизація, на практиці виявилася альтернативою кубинському революційного шляху.

Слідом за Бразилією військові захопили владу в Болівії (1964), Аргентині (1966), Перу (1968), Панамі (1969), Уругваї (1972), Еквадорі (1972),

²⁷ Строганов А.И. Латинская Америка. Страницы истории XX века. Москва: Едиториал УКСС, 2004. 168 с

²⁸ Бінювська Л. С. Трилатералізм – альтернативна програма зовнішньоекономічної політики США 1970-х рр. // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія :Історія. 2009. №15. С. 250-255

Чилі (1973) і знову Аргентині (1976). Хвиля переворотів пішла на спад лише до середини 80-х років. Всі вони представляли собою варіанти реалізації доктрини національної безпеки, розробленої на початку 60-х років в надрах Вищої військової школи Бразилії²⁹.

Головним постулатом цієї доктрини була ідея про взаємозв'язок безпеки та розвитку. Основним інструментом забезпечення того і іншого проголошувалася держава. Права індивіда і суспільства (так само, як і іноземного капіталу) визнавалися вторинними по відношенню до інтересів безпеки держави. На подібній платформі виявилися і правоавторитарні режими Бразилії і Болівії, і лівоавторитарні уряди Панами і Перу. При цьому бразильські військові були прихильниками панамериканізму і рівняння на США, незважаючи на протиріччя їх диктаторських намірів постулатам ліберальної демократії.

Важливим, хоча побічним, наслідком реалізації програми Союзу було гальмування регіональних інтеграційних процесів, викликане взаємною недовірою, яке стали відчувати одне до одного диктаторські режими. В середині 60-х років важливе значення в цьому сенсі набув аргентино-бразильський антагонізм. Недовіру до сильної і войовничої Бразилії відчували багато сусідніх з нею держави. Чим відвертіше бразильські військові проявляли схильність прийняти на себе «особливу відповідальність» у справі протистояння комунізму, тим серйозніше «бразильський виклик» аналізували експерти суміжних держав.

Мислення військових, які звикли бачити в сусідніх країнах насамперед потенційних супротивників, негативно позначилося на долі латиноамериканських інтеграційних проектів – Латиноамериканської асоціації вільної торгівлі («договір Монтевідео», 1960), Лаплатської групи («договір Бразилія», 1969) і Андської групи («Картахенська Угода, 1969). У

²⁹ Бінювська Л. С. Трилатералізм – альтернативна програма зовнішньоекономічної політики США 1970-х рр. // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія :Історія. 2009. №15. С. 250-255

порівнянні з Європою інтеграція в Латинській Америці запізнювалася приблизно на 25-30 років³⁰.

Сполучені Штати не докоряли авторитаризмом Латинській Америці. Критерієм визнання нових режимів була міра їх дружності до США і готовність створити сприятливі умови для американського капіталу. Але диктаторські уряди не в усьому слідували у фарватері політики США.

У другій половині 60-х років військовий уряд Бразилії відійшов від орієнтації на Вашингтон, націоналізм у зовнішній політиці почав переважувати антикомунізм. У 1968 р. Бразилія немає рекомендації США і відмовилася приєднатися до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї під тим приводом, що він заважає розвитку її ядерної енергетики. Ратифікувавши однією з перших «договір Тлателолко», Бразилія також не зробила заяви про його вступ для неї в силу. Американські спецслужби вважали, що Бразилія почала роботу зі створення власної ядерної зброї³¹.

Тенденції до проведення «патріотичного», національно-орієнтованого курсу стали проявлятися в політиці інших країн регіону як авторитарних, так і вцілілих демократичних. Прагнення самостійно, відмінно від США, осмислити завдання розвитку, політичного реформування, забезпечення безпеки і прав людини виливалося в спроби проведення курсу, незалежного від США, але скоординованого на латиноамериканській основі.

Першим важливим кроком країн Латинської Америки до вироблення колективної дипломатії стало підписання ними 14 лютого 1967 р. в Мехіко, в одному з міських районів, який носить назву Тлателолко, Договору про створення без'ядерної зони в Латинській Америці («договір Тлателолко»). Він став першою спробою закріпити в міжнародно-правовому порядку статус без'ядерної зони в великому і густонаселеному районі земної кулі.

³⁰ Давыдов В.М., Бобровников А.В. Роль восходящих гигантов в мировой экономике и политике (шансы Бразилии и Мексики в глобальном измерении). Москва: ИЛА РАН, 2009. 234 с

³¹ Бразилия: особенности демократического проекта. Страницы новейшей политической истории латиноамериканского гиганта (1960-е гг.–2006 г.). Москва: МГИМО-Университет, 2008. 824 с

Країни регіону прагнули захистити себе від залучення в глобальне протиборство наддержав. Договір зобов'язував його учасників заборонити на своїй території випробування, використання, виробництво або придбання, отримання, зберігання, установку, розміщення ядерної зброї або будь-яку форму володіння ним. До кінця 70-х років всі ядерні держави визнали статус без'ядерної зони в Латинській Америці ³².

Не можна також забувати і про таку важливу проблему, як війна у В'єтнамі, яка була одним з найбільших військових конфліктів другої половини ХХ століття, яка залишила помітний слід в культурі і займає істотне місце в новітній історії США і В'єтнаму. Війна почалася як громадянська в Південному В'єтнамі; в подальшому в неї втрутилися Північний В'єтнам – за підтримки СРСР і Китаю, а також США і ряд інших країн.

Таким чином, з одного боку війна велася за возз'єднання двох частин В'єтнаму і створення єдиної держави, а з іншого – за збереження незалежності Південного В'єтнаму. У міру розвитку подій війна виявилася переплетена з паралельними громадянськими війнами в Лаосі і Камбоджі. Всі бойові дії в Південно-Східній Азії, що проходили з кінця 1950-х років і до 1975 року, відомі як Друга індокитайська війна.

Незважаючи на те, що відкрита конфронтація між СРСР і США почала зменшуватися, обидві країни активно підтримували протиборчі сторони в регіональних конфліктах, території яких потрапляли під їх геополітичні інтереси.

Необхідно також відзначити, що основні напрямки міжнародної політики 60-х років визначалися проблемами роззброєння, заборони атомної зброї і його випробувань, припинення ряду регіональних конфліктів і військових дій, що відбувалися в різних регіонах, перш за все в Індокитаї і на Близькому Сході. На загальний стан відносин між країнами впливали певні

³² Восходящие государства-гиганты БРИКС: роль в мировой политике, стратегии модернизации: Сборник научных трудов / Отв. редакторы Л.С. Окунева, А.А. Орлов. Москва: МГИМО Университет, 2012. 392 с

чинники, пов'язані з технічним прогресом, такі, як освоєння космічного простору і розвиток ядерних технологій, в тому числі у військових цілях.

Латинська Америка об'єднує країни Південної і Центральної Америки, в загальній складності 29 держав, близько 400 млн. осіб населення. Назва походить від латинської основи романських мов, на якому говорить більшість народів цієї частини континенту³³.

Латинській Америці пощастило більше, ніж Африці, незалежними більшість держав стали ще в ХІХ столітті, крім того, істотну допомогу надавали латиноамериканців Сполучені Штати Америки, які не бажали мати під боком нестабільних і неспокійних сусідів, особливо після революції на Кубі в 1959 р. і контрреволюції в Чилі в 1973 р., коли США вирішили зробити в Чилі зразкову проамериканську держава. Підтримуються рівноправні контакти і з колишніми метрополіями, так, наприклад, Іспанія в 1992 (рік святкування 500-річчя відкриття Америки) «пробачила» борги латиноамериканців на суму понад 5 млрд. доларів.

У ХХ столітті Латинська Америка пережила три хвилі континентального розвитку: ліберальну – до світової кризи 1929-1933 років, потім почався тривалий період посиленого державного регулювання економічних і особливо політичних процесів. З середини 70-х років минулого століття тут, як і пізніше в Росії, почалися ринкові перетворення в економіці і демократизація політичних режимів³⁴.

Сумарні темпи зростання для Латинської Америки в 1990-і роки склали 3% в рік, приблизно за цей же час експорт зріс в 3, а імпорт – в 4 рази, приплив іноземних інвестицій склав більше 300 мільярдів доларів США. Також, як в АТР, тут з'явилися свої країни-лідери, які по асоціації з далекосхідними «тиграми» отримали найменування латиноамериканські «ягуари».

³³ Давдов В.М. Латино-Карибская Америка в контексте глобального кризиса. Москва: ИЛА РАН, 2012. с. 258

³⁴ Одессер Ю. Латинская Америка – новый театр конфронтации? // Partner-Nord. 2008. № 68. С. 11-13

До них відносять Бразилію, Аргентину, Уругвай, Чилі, Мексику. Однак ринкові перетворення часто здійснювалися ультралібералами. Соціальна ціна ринкових реформ виявилася занадто високою, за фасадом благополуччя окремих країн ховалося чимало негативних чинників: зростання безробіття, інфляції, посилювався розрив між бідними і багатими, не змінився сировинний характер економік, а значить, посилювалася геополітична залежність Південної Америки від Північної³⁵.

Все це разом узятє призвело до того, що в Латинській Америці виникають різні альтернативні варіанти розвитку. Один з них лівоцентристський. Суть його дуже точно висловив нікарагуанський політичний діяч Серхіо Рамірес, який пише: «Неоліберальний гасло» Все в приватні руки! «виявився таким же неефективним і оманливим, як і соціалістичний – «Все в руки держави!» Базовий принцип лівоцентристів – не шарахатися з крайності в крайність, дотримуватися серединної лінії. Використовувати переваги, здавалося б, несумісних між собою моделей»³⁶.

Звичайно, сьогодні ще важко однозначно оцінювати результати цього процесу. Вони багато в чому будуть залежати від того, що відбувається за межами Латинської Америки, в Європі, на Близькому Сході, в США. Однак регіон почав рухатися, він став внутрішньо динамічним на відміну від Африки. Добре, що в регіоні проглядаються різні моделі розвитку, які вибираються, переважно, демократичним шляхом. Все це обіцяє непогані перспективи Латинській Америці в XXI столітті.

Не дивлячись на об'єднані зусилля, Латиноамериканські країни прагнуть розширювати американське співробітництво і зміцнювати взаємини з Азіатсько–Тихоокеанським регіоном. Про це свідчить утворення нового політичного об'єднання – Південноамериканський Союз націй (УНАСУР). На зустрічі на вищому рівні, що пройшла в серпні 2008 року в столиці Бразилії,

³⁵ Рашковский Е. Латинская Америка: в поисках собственной судьбы // МЭМО. 2003. № 11. С. 32-34

³⁶ Симонова Л.Н., Сударев В. П. Латинская Америка на переломе глобальных региональных трендов. 2017. 206 с

глави 12 держав регіону – Аргентини, Бразилії, Чилі, Колумбії, Еквадору, Болівії, Парагваю, Перу, Сурінаму, Уругваю, Венесуели і Гайани підписали установчий договір блоку, що охоплює територію в 17,6 млн. кв. км з населенням понад 377 мільйонів чоловік і сукупним ВВП більше 1,23 трильйона доларів³⁷.

Зараз можна припустити, що процес його формування буде дуже нелегким, тому що бачення проблем безпеки у кожної країни Латинської Америки має свої особливості. Раніше всі структури безпеки в Латинській Америці функціонували під егідою США, проте тепер роль Вашингтона скорочується, зате зростає роль Бразилії, яка виступає як регіональний центр військового, економічного і політичного впливу.

Сучасні дослідження все частіше ставлять, по суті, протилежне питання: як особливості регіонів впливали на перебіг самої холодної війни, в якій формі і ступеня країни третього світу проявляли суб'єктність. Так, на думку ряду істориків, в Латинській Америці існували внутрішні протиріччя, які були посилені холодною війною. Автори відзначають, що спадщина колоніальної епохи, яка дала до середини ХХ століття сформувати в зазначених державах стабільні сучасні економіки і політичні системи, обтяжувалося втручанням США і СРСР. Через це внутрішні конфлікти брали більш кривавий і пролонгований характер.

На прикладі політики США в Латинській Америці критикується переконаність у справедливості холодної війни. Вказується, що Штати часто підтримували військові жорсткі режими тільки на тій підставі, що ті були до них лояльні, а, отже, американська адміністрація зневажала свої ж власні ідеали демократії і свободи³⁸.

Про подібного роду протиріччя говорить і Марк Тречтенберг. Оскільки дана тема дослідження і раніше не надто популярна в Сполучених Штатах

³⁷ Сударев В.П. Взаимозависимость и конфликт инетресов: США и Латинская Америка (2-я пол. XX в.). Москва, 2000

³⁸ Ширяев Б. А. Внешняя политика США. Принципы, механизмы, методы: Курс лекций. 2-е изд. Санкт-Петербург: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2007. 442 с

через свою неоднозначність, є недооцінка ролі США в деяких політичних процесах, що відбувалися в регіоні (наприклад, в Чилі в 70–ті рр.)³⁹. У цій же роботі виражається думка про те, що до холодної війни приєдналися внутрішні суперечності між Північною і Південною Америкою, тому для США цей регіон був особливо цінний в стратегічному сенсі.

Традиційно особливе місце в радянсько–американських відносинах періоду Холодної війни займає Куба. На відміну від більш дрібних і слабких країн регіону вона характеризується як напівсамостійна прорадянська сила. У зв'язку з цим після перемоги революції на Кубі багато рішень американської адміністрації щодо країн Латинської Америки приймалися крізь призму цієї події⁴⁰.

2.2. Економічні стосунки США і держав Латинської Америки

Латиноамериканські країни – це відносно молоді держави: великі країни отримали незалежність у 1820-х рр., а багатоострівні держави – лише в 1960-1970-х рр. Однак не можна забувати і про самобутню культуру країн і спадщини майя, інків та ацтеків. Хоча найбільший вплив на формування латиноамериканських націй надали колонізатори з Іберійського півострова – іспанці і португальці, простежується вплив і індіанців, а також африканців, які були завезені в регіон в якості рабів.

Латинська Америка, як термін спочатку показував частини Американського континенту, які були захоплені і колонізовані Іспанією і Португалією і в основному заселені вихідцями Піренейського півострова. У XV–XVI століттях іспанці і португальці колонізували майже 90% території

³⁹ Ширяев Б. А. Внешняя политика США. Принципы, механизмы, методы: Курс лекций. 2-е изд. Санкт-Петербург: Изд-во С.-Петерб. ун-та, 2007. 442 с

⁴⁰ Тусинов Е. Г. Эволюция доктрины Монро в отношении Кубы // Известия Самарского научного центра Российской академии наук. 2013. № 1. С. 146-149

сучасної Латинської Америки. Решта частини розподіляли між собою Франція, Англія і Нідерланди ⁴¹.

Спеціалізація на виробництві та експорті певного ресурсу може призвести як до відчутних економічних вигод, так і до проблем економічного розвитку країни. Держави Латинської Америки після набуття незалежності часто будували свою економіку навколо виробництва одного виду продукції, який ставав основним експортним товаром. Надалі при зміні кон'юнктури на світових ринках це призводило до серйозних проблем економічного розвитку країн і навіть до міждержавних конфліктів. Яскравим прикладом такого «злету і падіння» в середині XIX ст. стала торгівля гуано.

Коли вчені з'ясували, що гуано (послід морських птахів) після переробки можна використовувати в якості азотно-фосфорного добрива, а також його скупчення призводить до утворення покладів селітри, в Перу і Болівії в 1860-х рр. основним джерелом фінансових надходжень стали доходи від торгівлі селітрою. У розробку найбільшого родовища селітри на території даних країн була активно залучена британо-чилійська компанія, яка на пільгових умовах добувала ресурс, але експортні мита стягувалися Болівією і Перу.

Щоб впоратися зі світовою кризою 1873 р. перуанський і болівійський уряди стали націоналізувати селітряні родовища з метою встановлення державної монополії на виробництво і продаж селітри і за рахунок цього – збільшення доходів і регулювання цін на світовому ринку. Така політика була негативно сприйнята чилійськими і британськими підприємцями, що призвела до початку війни Чилі проти Перу і Болівії в 1879 р.

Друга Тихоокеанська, або селітрова війна закінчилася перемогою чилійської сторони. За підсумками війни в 1884 р. Болівія позбулася виходу до моря, а перуанці втратили багате селітрою родовище. Тепер чилійці стали найбільшими постачальниками цього товару і до Першої світової війни високі

⁴¹ Головченко В. І. Конфліктогенність міжнародних відносин у Латинській Америці: історія й сучасність // Актуальні проблеми міжнародних відносин : збірник наукових праць. Київ: КНУ ІМВ, 2011. Вип. 101. Ч.І. С. 3-12

експортні ціни на селітру на світовому ринку забезпечували близько 2/3 державних доходів Чилі. Економіка Чилі стала цілком залежати від експорту селітри і з основним її імпортером, Великобританією, сформувалися квазакolonіальні відносини. В кінцевому рахунку на початку ХХ ст., коли в Німеччині винайшли синтетичні нітрати, чилійці перестали мати монополію на світовому ринку, ціни знизилися і це призвело до кризової ситуації в Чилі⁴².

Щоб змінити своє становище в МРТ, у другій половині 1940-х рр. ряд країн Латинської Америки (Аргентина, Бразилія, Мексика, Уругвай і Чилі) взяли курс на індустріалізацію.

У 1960-х рр. за ними послідувало більшість держав регіону. З метою зниження залежності від імпорту промислових товарів і напівфабрикатів і розвитку національної промисловості латиноамериканські країни стали проводити жорстку протекціоністську політику. Зросла роль державних інвестицій в економіці Латинської Америки. У ряді галузей – металургія, нафтохімічна галузь і т.д. – саме державні підприємства ставали лідерами і контролювали значну частину національного виробництва. Залучалися і зарубіжні інвестиції, проте вельми обмежено.

Політика імпортозаміщення привела до розвитку промисловості та диверсифікації зовнішньої торгівлі. В цей же період стала розвиватися регіональна інтеграція, в 1960-х рр. з'явилися перші інтеграційні угруповання в регіоні, такі як Центральноамериканський спільний ринок (ЦАОР, який об'єднує Гватемалу, Гондурас, Коста-Ріку, Нікарагуа і Сальвадор), Латиноамериканська зона вільної торгівлі (ЛІАСТ, яка охоплювала більшість країн Південної Америки), Андське співтовариство (союз Болівії, Венесуели, Еквадору, Перу і Колумбії)⁴³.

⁴² Дужа І.А. Еволюція політики США в Азійсько-Тихоокеанському регіоні: монографія. Біла Церква: ДНВЗ «БНАУ», 2018. 198 с

⁴³ Дослідження державних політик: методологія, процедури та європейські практики: монографія / авт. кол.: Л. В. Гонюкова, В. М. Козаков, В. А. Ребкало та ін.; за заг. ред. Л. В. Гонюкової, В. М. Козакова. Київ: НАДУ, 2018. 400 с

Латинська Америка традиційно займає важливе місце в системі економічних відносин США з країнами, що розвиваються. Саме латиноамериканські країни в силу географічних та історичних чинників стали своєрідним «випробувальним полігоном» новітніх форм і методів американської економічної політики, які потім поширювалися на весь «третій світ».

В кінці XVIII століття, початку XIX століття деякі великі держави регіону, змогли відвоювати собі незалежність від європейських метрополій, але переважна більшість стали незалежними тільки в XX столітті. На даний момент часу в Латинському регіоні розташовується понад 33 держави. Визначити точну кількість заважає різниця до підходів визначення терміну Латинська Америка. Деякі дослідники відносять до регіону тільки іспано і португаломовних держави, при цьому справжні і колишні колонії Англії, Франції і Нідерландів до числа територій регіону не приписують.

ООН групує країни тільки за географічним принципом, ділячи регіони на Північну і Південну Америку. Таким чином, Латинська Америка це більший термін, ніж географічний, що включає в себе культурні, соціальні та економічні аспекти. На сучасному етапі, до Латинської Америки відносять держави і території Південної і Центральної Америки і країн Карибського басейну. На даний момент на територіях регіону проживає понад 626 мільйонів осіб ⁴⁴.

Загальна площа території Латинської Америки становить більше 19 мільйонів квадратних кілометрів. Найбільшими країнами в територіальному сенсі є – Бразилія, Аргентина, Мексика, Перу, Колумбія. Вони ж є і лідерами по чисельності населення. Майже всі держави в регіоні мають вихід до океанів і морів.

Далі розглянемо основні соціально-економічні складові у країнах Латинської Америки. Подивимося на роль Латинській Америці в глобальній

⁴⁴ Дубов Д. В. Публічна дипломатія США в добу Холодної війни. Як США завойовували «серця і розум людей» (у дзеркалі розсекречених документів ЦРУ): аналіт. доп. Київ: НІСД, 2020. 164 с

економіці. У XIX-XX століттях країни Латинської Америки в основному займалися експортом мінеральної сировини і продукції сільського господарства, вважалися «сировинним придатком» у розвинених країн світу. У першій декаді XX століття присутність США в регіоні стала всеосяжною. США активно відстоювали свої економічні та політичні інтереси на Латинському регіоні, не гидуючи відкритими військовими інтервенціями. Ситуація стала потихеньку змінюватися до другої половини XX століття, коли Латинська Америка встала на шлях зростання.

Перетворення в економіці в найбільших країнах регіону в той період, характеризували відмова від напівзакритої економічної моделі, яка була заснована на політиці імпортозамінної індустріалізації. На зміну поступово здійснювався перехід до більш відкритої моделі до світового ринку. Лібералізація ринкової системи, відхід держави від безпосереднього втручання у виробничу діяльність і перемикання її на непряме регулювання економіки.

Завдяки реформам спостерігалось:

1. Збільшення незалежності;
2. Поліпшення умов в сільському господарстві;
3. Поступовий орієнтир на експорт і витіснення імпорту;
4. Зачатки нової соціальної і економічної інфраструктури;
5. Відбулися поліпшення системи макроекономічного регулювання;
6. Мобілізація особистих ресурсів;
7. Переїняття технології і досвіду у розвинених країн ⁴⁵.

Результати економічного реформування виявилися несподіваними. Замість очікуваного підйому стався спад у виробництві та інвестиціях. Високе зростання спекулятивних операцій йшло на шкоду реальному виробництву, збільшився бюджетний дефіцит, спостерігалось зростання безробіття, зростав

⁴⁵ От биполярного к многополярному миру: латиноамериканский вектор международных отношений в XXI веке. Ред. В.Л. Хейфиц. М. Политическая энциклопедия, 2019, 496 с

внутрішній і зовнішній борг, більшість населення опинилося за межею бідності.

Наступний етап розвитку Латинської Америки відбувався в 1980-1990 роки, який собою неоліберальні реформи. Підсумком став вихід із застою в 80-х і пожвавлення в 90-х рр. Відбулася стабілізація фінансової системи, часткове оздоровлення бюджетів країн, знизилися темпи інфляцій, виріс оборот зовнішньої торгівлі.

Аналітики відзначають, що моделі економічного розвитку в країнах Латинської Америки, за великим рахунком відрізняються між собою тільки ступенем втручання держави в економічне середовище. На різних етапах реформування ця ступінь то збільшувалася, то зменшувалася в залежності від змін в політичних і економічних пріоритетах. Ці моделі сформували той економічний клімат в регіоні, який спостерігається і до цього дня.

Можна відзначити ряд ключових явищ для економіки регіону на початку XXI століття:

1. Низька динаміка господарського розвитку. В період 1990 і 2000 рр. ВВП в середньому зростав всього на 2,8%. Середньорічний дохід на душу населення збільшився всього на 1,1%. Темпи зростання відставали від інших регіонів, що розвиваються;
2. Нерівномірний і нестійкий розвиток. Темпи зростання до кінця 90-х років різко знизився;
3. Негативні структурні зрушення. Посилення сировинної залежності. Різке загострення іноземної конкуренції;
4. Інтенсивне інтегрування латиноамериканських країн в складні процеси світової економіки у зв'язку з посиленням глобалізації. Залежність від зовнішніх економічних чинників, які не піддаються національному контролю;
5. Широка економічна нерівність серед населення і зубожіння. Високий відсоток бездомних і безробітних, які живуть за межею бідності.

б. Продовжують відставання латиноамериканські країни від світових розвинених центрів. Незважаючи на часткову модернізацію економік, розрив між країнами збільшується ⁴⁶.

Завдяки економічним реформам, ряд країн в регіоні змогли вибудувати привабливу економіку (Бразилія, Аргентина). Однак для більшості країн і територій регіону характерне економічне відставання від розвинених країн. Як правило, кожна країна в Латинській Америці залежить від експорту 1-2 видів сировини і продуктів, які формують добробут держави:

- а) Венесуела – нафта;
- б) Перу – кольорові метали;
- в) Еквадор – банани і нафту;
- г) Болівія – природний газ і олово;
- д) Колумбія – кави ⁴⁷.

Різнобічне виробництво вдалося налагодити лише кільком країнам в Латинському регіоні. В Аргентині, Бразилії і частково в Мексиці і Чилі розвивається авіаційна і автомобільна промисловість, виробляють комп'ютери і військову техніку, присутні власні атомні електростанції. У цих країнах, як і у всій Латинській Америці, головні галузі в економіці поєднуються з дуже відсталим сільським господарством. Величезні зовнішні борги, економічна нерівність та залежне становище країн від світової економіки, породжують гострі суспільно-соціальні конфлікти.

Зовнішня торгівля країн континенту багато в чому розрахована на США, Західну Європу і Китай. На США припадає майже половина зовнішньоторговельного обороту країн Латинської Америки. Найбільш залежними країнами від відносин з США є країни Центральної Америки (Колумбія, Мексика).

⁴⁶ Романова З.И. Латинская Америка: региональная интеграция на новом витке развития. // МЭ и МО. 2005. № 10. С. 88

⁴⁷ Шаклеина Т. А. Концепции внешней политики США после окончания холодной войны: автореф. дис. канд. полит. наук. Москва: 2003. 20 с

Загалом, роль Латинської Америки в світовій економіці досить невелика, в основному обмежується роллю експортера вуглеводнів і продукції сільського господарства. Поки що жодна з країн не входять в розряд розвинених світових економік. Найкраща ситуація у Бразилії, яка займає на даному етапі 7 місце за номінальним ВВП в світі.

Таким чином, країни Латинської Америки мають досить невисоку роль в сучасному світовому господарстві, але багато аналітиків підкреслюють, що у регіону є багато передумов до подальшого розвитку. Найбільші латиноамериканські країни незадоволені виділеною роллю, яку їм відводять в сучасному світі. Тому інтенсивно розширюється співпраця з новими економічними партнерами, в особі Росії, Китаю та Індії⁴⁸.

Проблему загальної регіональної інтеграції було б неправильно розглядати поза контекстом загальних взаємин Латинська Америка – США. Північний гігант залишається для латиноамериканських країн найближчим і ємним ринком збуту і постачальником технології, нехай і не першого покоління. Розглядаючи перспективи регіональної інтеграції, слід враховувати в першу чергу такий фактор, як відносне послаблення головного зовнішньоекономічного партнера Латинської Америки.

За відносно прийнятними темпами зростання ВВП США, що продовжується припливом іноземних інвестицій, ховається чимало негативних процесів. Тенденції, що виникли відносно ослаблення долара, роблять перспективи розвитку Сполучених Штатів вельми туманними. А це може, так чи інакше, означати зменшення тиску на Латинську Америку.

Ідея об'єднання двох Америк виникла у США ще в 60-ті роки ХХ ст., але тоді вона не отримала підтримки Латинської Америки, котра прагнула йти своїм об'єднуючим шляхом. В результаті США тривалий час вважали за краще діяти там за формулою двосторонніх зв'язків, вважаючи її найбільш ефективною для себе. Поступово ставлення США до інтеграції як фактору

⁴⁸ Романова З. И. США и Латинская Америка: взаимодействие или противостояние? // Латинская Америка. 2006. № 3. С. 21-38

стабілізації їх неспокійного тилу змінювалося, особливо в зв'язку з перспективою створення ВАЗВТ (Всеамериканська зона вільної торгівлі). Структурування економіки і політики в Західній півкулі під їхньою егідою ставало все більш значущою метою ⁴⁹.

У 1990 р президент США Дж. Буш висунув ряд ініціатив для залучення до співпраці південних сусідів. Перша зустріч у верхах, де обговорювалася конкретна задача створення ВАЗВТ, відбулася за президентства Клінтона в кінці 1994 року в Майямі. На цьому саміті 34 країни Північної і Південної Америки (крім Куби) вирішили за допомогою поступової ліквідації торговельних бар'єрів обґрунтувати неминучість формування напівпланетарної фінансово-економічної зони з населенням понад 800 млн. осіб і ВВП понад 12 трлн. дол. до 2005 р. Розрахований 10-річний інтеграційний шлях був непростим. У 90-ті роки об'єднання здавалося передбачуваним і зрозумілим, враховуючи, що США в ті десятиліття переживали неординарний за тривалістю і змістом підйом економіки (високі темпи зростання при низькій інфляції) ⁵⁰.

Взяти на забезпечення, якщо буде потрібно, весь «комплект» південних сусідів, включно з країнами, обтяженими фінансовими труднощами – завдання цілком неможливе. Деяку незручність створював лише МЕРКОСУР, який пропонував особливий шлях входження в напівпланетарне співтовариство. Інше становище складається на початку ХХІ ст.: великі дефіцити держбюджету, торгового і платіжного балансу по поточних операціях, великий внутрішній і зовнішній борг.

Супергігант став виявляти слабкості і в інших областях: уповільнення темпів зростання, труднощі на фондових біржах, в інвестиційній сфері, неприємності з відтоком короткострокових капіталів. У Цілях припинення рецесії ФРС в 2001 р. більше 10 разів знижувалась облікова ставка (подібного

⁴⁹ Чапчиков С.Ю. Категория «национальных интересов» в стратегиях национальной безопасности России и США // Армия и общество. 2013. № 4 (36)

⁵⁰ Тихоокеанська стратегія Вашингтона: від Клінтона до Обами// Дослідження світової політики. 2011. Вип.4 (57). С. 28-36

не було в кризові 1990-1991 рр.). Валовий федеральний борг в 2004 р. досяг 7 трлн. дол. і продовжував зростати.

За цих обставин ставлення США до інтеграції з Латинською Америкою стало не таким однозначним, як в попереднє десятиліття. Змінилися пріоритети їх геополітичних інтересів, на передній план висунулися близькосхідні проблеми, в тому числі азіатські. Переговори в рамках ВАЗВТ сповільнилися, відсунулися на другий план, поступившись місцем інституціональним контактам за схемою країна-країна або країна-субрегіон⁵¹.

Хід, характер і напруження переговорів багато в чому стали залежати від двох основних аспектів: від змісту зовнішньополітичних обіцянок в період передвиборної президентської кампанії 2004 р. в США, їх подальшого втілення в життя і від рівня компромісів з лідерами МЕРКОСУР. Одне з гострих розбіжностей між США і МЕРКОСУР пов'язано з американськими сільськогосподарськими субсидіями. Побоювання викликає також загальний розрив у конкурентоспроможності економік.

Багатомільярдні субсидії, офіційно надані американським фермерам урядом США з 1985 року, коли була оприлюднена Програма стимулювання товарного експорту, також турбували латиноамериканців. Програма, спочатку була розрахована на 3 роки, потім продовжувалася, це усталювало конкурентні позиції американських експортерів. Сильна підтримка державою сільського господарства США, причому не тільки шляхом безпосереднього фінансування, теж сприяє розвитку об'єднувчих процесів в Латинській Америці.

Ні на конференціях міністрів торгівлі країн Західної півкулі, ні на нарадах в рамках СОТ (особливо на зустрічі в Канкуні в середині 2003 р.) не вдалося подолати суперечності, викликані аграрним протекціонізмом. На думку представника Бразилії, саме він гальмує подальше просування в бік ВАЗВТ. На зустрічі в верхах в м. Пуебла (Мексика), що відбулася в лютому

⁵¹ Журбей Е. В. Внешняя политика и внешнеполитический процесс администрации Дж. Буша-старшего // Ойкумена. Регионоведческие исследования. 2010. № 4. С. 83–91

2004 р., представник США заявив, що захист американського сільського господарства не може бути предметом переговорів⁵².

Непросто складаються стосунки США з Чилі, другою країною після Мексики, з якої в 2003 р. укладено угоду про вільну торгівлю. Заклопотаність з приводу проблем, сполучених з напівпланетарним блоком, в загальній формі висловив президент Венесуели У. Чавес. Він заявив про необхідність перегляду моделі ВАЗВТ, яка в нинішній формі дозволила б США офіційно головувати над своїми південними сусідами. На його думку, слід враховувати вельми різний рівень розвитку договірних сторін і масштаб проблем, що накопичилися у них гострих соціальних проблем.

В іншому випадку держави регіону виявляться в не вигідному, програшному становищі, а тому не слід поспішати з формуванням загальної торговельної зони. У спільній заяві президентів Бразилії та Венесуели підкреслювалася важливість координації дій південноамериканських країн для досягнення збалансованих результатів під час переговорів в рамках ВАЗВТ.

На зустрічі в верхах в Монтерреї (Мексика) на початку 2004 р. лідер Венесуели заявив, що «ВАЗВТ – це не мета, а шлях». В даному виді цей проект непридатний для Латинської Америки, тому їй потрібно шукати відповідну альтернативу. Президент запропонував відкласти на 10 років підписання відповідної угоди, що дозволило б скоротити існуючий небезпечний розрив між майбутніми партнерами. В організаційному плані президент Бразилії висловився за формування в Західній півкулі об'єднання за формулою «союз союзів». А керівник Аргентини для успішного функціонування ВАЗВТ вважав за доцільне, щоб США розробили для Латинської Америки свій «План Маршалла», як вони це зробили для Європи після Другої Світової Війни⁵³.

⁵² Интеграция в западном полушарии на пороге XXI века. Институт Латинской Америки Российской Академии Наук: Москва, 1999, С. 34

⁵³ Кудеярова Н.Ю. Политизация пограничной проблемы: США и Мексика в региональной миграционной системе. США & Канада: экономика, политика, культура. 2019; №49 (11). С. 55-70

У Латинській Америці наростає і загострюється критика на адресу ВАЗВТ, її перспектив («порушення суверенітету», «панування американських ТНК», «перетворення нас в васалів» і т.д.). Проведені в 2001 – 2002 рр. референдуми в 9 країнах, в тому числі в Аргентині, Бразилії, Венесуелі і Колумбії, показали, що вони проти створення ВАЗВТ, принаймні, зараз. Лідери 34 країн, що брали участь в роботі Всеамериканського саміту в аргентинському місті Мар дель Плата, не дійшли згоди щодо питання про створення вільної торгової зони на території двох Америк. Саміт натрапив на цілком передбачувані протиріччя між США і деякими країнами Латинської Америки. Останні вважають, що запропонований США план загрожує економіці їхніх країн ⁵⁴.

Всі країни Латинської Америки є країнами, що розвиваються, крім Гаїті, що відноситься до групи найменш розвинених країн. Однак структура економіки і рівень економічного розвитку латиноамериканських держав неоднорідні. Сумарний ВВП латиноамериканського регіону перевищує 5,8 трлн дол., а річний приріст ВВП – близько 3%. Дані показники не такі значні в порівнянні з іншими країнами, що розвиваються. Найбільші економіки Латинської Америки – це Бразилія і Мексика, ВВП яких становить 2,4 і 1,2 трлн. дол., відповідно. Однак найбагатша латиноамериканська країна – Багамські острови з ВВП на душу населення в розмірі 22 431 дол.

Латинська Америка має широкий спектр корисних копалин: запаси нафти і газоконденсатних рідин складають близько 10% від світових, природного газу – понад 4%, урану – 5%, залізних і марганцевих руд – 12-16%. За запасами ряду кольорових і рідкісних металів – літію, міді, ніобію, срібла (від 45 до 90%) – регіон посідає перше місце в світі; золота і нікелю налічується до 20% від світових запасів, бокситу і цинку – до 11 – 15% ⁵⁵.

⁵⁴ Кудеярова Н.Ю. Политизация пограничной проблемы: США и Мексика в региональной миграционной системе. США & Канада: экономика, политика, культура. 2019; №49 (11). С. 55-70

⁵⁵ Общий рынок в Латинской Америке // Экономика и управление в зарубежных странах. 2006. № 1. С. 40-52

При цьому Латинська Америка найбільш відома своїм багатим розмаїттям сільськогосподарських культур і розвиненим аграрним сектором. Регіон займає лідируюче положення на світових ринках кави, цукру, бананів та інших фруктів, а також відіграє помітну роль в світовому виробництві зернових (в першу чергу кукурудзи і сорго, а також пшениці і рису) і сої. На латиноамериканські країни припадає 15% світового виробництва м'яса.

Володіючи такими запасами і ресурсами, Латинська Америка в першій половині ХХ ст. мала яскраво виражену аграрно-сировинну економіку. Так, в 1940 р. на частку сільського господарства і добувної промисловості припадало майже 30% ВВП регіону. Латиноамериканські держави спеціалізувалися на виробництві та експорті окремого виду сільськогосподарської продукції або мінеральної сировини. Значення зовнішньої торгівлі було настільки сильним, що поняття «бананові республіки» Центральної Америки, «кавова економіка» Бразилії, «нафтова» – Венесуели, «олов'яна» – Болівії, «мідна» – Чилі і Перу досить ясно характеризували структуру економік цих країн⁵⁶.

Країни Латинської Америки є найбільшими постачальниками на ринок США багатьох видів мінеральної сировини, а за окремими видами сировинних товарів, наприклад нафти і нафтопродуктів, їх питома вага в імпорті США з держав регіону зростає. Так, у 2000 році частка латиноамериканських країн в американському імпорті нафти і нафтопродуктів з «третього світу» склала 40%, а Венесуела стала основним постачальником нафти в США як серед країн, що розвиваються, так і серед розвинених держав. Країни регіону як і раніше є і головними експортерами на американський ринок сільськогосподарських і продовольчих товарів.

Зовнішньоторговельна політика США в Латинській Америці спрямована на активізацію експорту, так як їх торгівля з країнами регіону постійно зводиться з дефіцитом. Для досягнення цієї мети, агентство торгівлі та розвитку розширили свою діяльність, в 19 містах США створені центри

⁵⁶ Сагирян А.А. Мировой океан в международной стратегии США: Особенности формирования общенациональной политики. Москва: Наука, 1991. 136 с

сприяння експорту, в ряді країн регіону проведені торгові виставки, адміністрацією США надано сприяння американським малим і середнім компаніям-експортерам⁵⁷.

У 1996 р. США і більшість країн, що входять в Організацію американських держав, підписали Міжамериканську конвенцію, яка стала першою міжнародною антикорупційною угодою, що визнає корупцію з боку іноземних офіційних осіб злочином. США, незважаючи на прихильність вільної торгівлі, нерідко для захисту національних виробників вдавалися до протекціоністських заходів. У їх числі різного роду компенсаційні й антидемпінгові мита. Так, на початку 1990-х рр. в США з нетарифними бар'єрами зіткнулися до 25% експорту Бразилії, Чилі, Уругваю і Гватемали. Від подібних обмежень сильно страждали аргентинські експортери взуття, одягу та текстилю.

Проте всі зусилля США, спрямовані на створення сприятливих умов для розширення експорту і захист внутрішнього ринку, не приносили очікуваних результатів. Протягом 1980-х рр. сальдо торгового балансу США з країнами Латинської Америки було негативним. Щорічно воно становило 10-11 млрд. дол., а частка країн регіону не перевищувала 12% у зовнішньоторговельному обороті США. Тому США прагнули активізувати торговельно-економічну співпрацю з країнами Латинської Америки і Карибського басейну, більше уваги приділяти проблемам регіоналізації⁵⁸.

Через кілька років «Ініціатива для Америк» стала наповнюватися реальним змістом. У 1992 р. до Американо-Канадської угоди приєдналася Мексика, в результаті чого північноамериканський регіон перетворився в Північно-Американську зону вільної торгівлі (НАФТА), що об'єднує величезну територію з населенням в 370 млн. чол. Частка в світовому експорті країн НАФТА перевищує 21%. Дана угода передбачає поетапну ліквідацію

⁵⁷ Atkins G. Pope. Latin America and the Carribbean in the International System. 4 th ed. Boulder, 1999

⁵⁸ Кондратюк Т.В. Система державного управління США та її економіко-статистична визначеність // Статистика України. 2008. № 1. С. 108-113

митних тарифів, захист прав на інтелектуальну власність, вирівнення загальних правил для іноземних, головним чином американських, інвестицій, лібералізацію торгівлі послугами і створення ефективного механізму для вирішення торговельних суперечок між сторонами-учасниками.

Однак США не обмежилися створенням цього регіонального угруповання. Вашингтон також став ініціатором проведення в грудні 1994 року в Майамі конференції на вищому рівні керівників 34 країн західної півкулі, на якій було досягнуто принципової домовленості про створення до 2005 р. зони вільної торгівлі Північної та Південної Америк. На території зони вільної торгівлі мають діяти єдині правила і процедури ведення торговельних операцій⁵⁹.

Таким чином, Латинська Америка залишається важливою сферою економічних інтересів США. Основою збереження і зміцнення позицій США в цьому регіоні є вивезення капіталу у формі прямих інвестицій. Розширені масштаби вивезення капіталу сприяють нормалізації відтворювального процесу країн регіону, їх входженню в світове господарство на більш високому рівні.

Процес глобалізації світової економіки, означаючи все більш зростаючу взаємозалежність економік окремих країн, прискорення обміну товарами, послугами, капіталами, інформацією, аж ніяк не безпроблемний. Глобалізація зміцнює позиції в першу чергу індустріально розвинених країн, дає їм, додаткові переваги. Нерідко, маючи на увазі домінування США в світі, процес глобалізації схильні розглядати як процес американізації.

Мабуть, в світі відбувається не механічне об'єднання національних моделей економічного розвитку, а поширення ринкових принципів в глобальному масштабі. Саме з ринкових позицій і можна розглянути суть процесу глобалізації і його суперечності. Дійсно, без сформованого світового

⁵⁹ Романова З. И. США и Латинская Америка: взаимодействие или противостояние? // Латинская Америка. 2006. № 3. С. 21-38

ринку не могла б скластися світова торгівля, світова фінансова система, міжнародні економічні інститути.

Звичайно, глобалізація світової економіки створює певні передумови, дає шанс для прилучення до досягнень цивілізації тих країн, які відстали в своєму розвитку, але сповнені бажання поправити своє становище. Починаючи з виходу в зовнішній світ в 1942 році, США фактично ні кого не стримують, а слідуєть простій рішучій і цілеспрямованій стратегії, названої «світовим переважанням». Саме тоді США виступили з тезами «свободи торгівлі», «відкритості економіки», перш за все для нав'язування іншим країнам своїх норм поведінки на міжнародному ринку.

З позицій провідної торгової держави світу, що вийшла з другої світової війни переможницею і ще багатшою, пропонувалися рецепти нового економічного порядку. Така «свобода торгівлі», «відкритість економіки» представляла собою знаряддя домінуючою економіки проти менш розвинених країн, прагнення до нестримної експансії американських корпорацій. Глобалізація зміцнює позиції в першу чергу індустріально розвинених країн, дає їм, додаткові переваги ⁶⁰.

Звичайно, з одного боку, США мають можливість надавати на глобалізацію найбільший вплив, але з іншого – вони не можуть поширити свою модель на всі країни хоча б тому, що в світі просто не вистачить ресурсів, щоб всі жили по-американськи. Значить, для США вигідно направити глобалізацію за змістом і формою в русло своїх національних інтересів, тобто використовувати її для підтримки і посилення національної конкурентоспроможності. Але ж і інші країни також мають намір в ході глобалізації виграти, а не програти. Ось чому глобалізація стає одним з головних напрямів конкурентної боротьби.

На сучасному етапі глобалізації безперечна перевага у США. Але ХХІ століття не просто загострить конкуренцію, воно в нових економічних,

⁶⁰ Скляренко О. О. Вплив кубинського лобі на зовнішню та внутрішню політику США (1960- ті рр. – поч. ХХІ ст.) // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2012. Вип. 109. С. 55-57

технологічних політичних і соціальних умовах поставить перед людством взагалі і, США зокрема, питання про перспективи цивілізації. Якщо в системі міжнародної безпеки військова міць США дає деяку підставу говорити про «однополюсний» світ, то в координатах світового господарства однополюсність виключається за визначенням, бо сам характер ринкових відносин і природа конкуренції не терплять ніякого гегемонізму, а припускають множинність конкуруючих суб'єктів.

Світове ринкове господарство – це багатопольсний світ. Активно беручи участь у створенні світового ринкового господарства, США тим самим об'єктивно формували механізм міжнародних економічних відносин, що підриває їх світове лідерство. Разом з тим ринкова основа світової економіки дає можливість всім країнам зайняти належне їм місце, відстояти свої «полюси» на конкурентному полі. Тому глобалізація як світової ринковий феномен кидає виклик економічному лідерству США.

РОЗДІЛ 3

ЧИННИКИ ТА ХІД ЕВОЛЮЦІЇ ВІДНОСИН США І КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ НАПРИКІНЦІ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

3.1. Передумови і процес перегляду відносин США з державами регіону після завершення «холодної війни»

Закінчення холодної війни викликало цілий ряд змін в сучасних міжнародних відносинах. Зникло антагоністичне протистояння двох соціально-політичних систем, прямо або побічно визначало характер зовнішньої політики більшості держав. Зросла роль недержавних суб'єктів політики і країн, яких традиційно відносили до третього світу. Швидкими темпами розвиваються Індія і Китай, вже кидають виклик самим потужним державам, включаючи США.

Значно знизився ризик глобальної ядерної війни і військового конфлікту між великими державами. У той же час досить швидко проявилися політичні проблеми нової епохи, породжені зміною усталених зв'язків і глобалізацією економічних відносин. Серед них ерозія суверенітету, яка супроводжується переділом кордонів, некерованими транскордонними міграціями населення, фінансових потоків, злочинності і тероризму. Загострилися націоналізм, сепаратизм і етно-релігійні конфлікти, які викликають внутрішні війни, здатні перекинутися на сусідні держави. Поступово поширюються технології, що дозволяють створювати зброю масового знищення.

Змінилися загрози безпеки на всіх рівнях: особистісному, національному, регіональному і міжнародному. Єдина супер держава в особі США зіткнулася з парадоксом безпеки, коли піт, що являє військову перевагу не гарантує державі невразливості від недержавних суб'єктів міжнародної політики. У сучасних міжнародних відносинах посилюється конкуренція за природні ресурси, яка в перспективі здатна перерости в новий переділ світу.

Тому далеко не випадково у багатьох напрямках розвиваються режими безпеки, в основі яких раніше були США і СРСР ⁶¹.

Для сучасної епохи характерні війни, в яких одна або обидві ворогуючі сторони не є держава, не мають регулярного війська, а також застосовують нетрадиційні тактичні прийоми. Часом вони не мають ні стратегії, ні чіткої політичної, ні соціальної опори. У таких війнах важко відокремити цивільне населення від військового, що породжує додаткові труднощі морального і політичного характеру для країн ліберальної демократії.

Ці війни відбуваються як всередині третього світу (більш сучасно – «периферії»), так і між «центром» і «периферією». Проблема тут в тому, що глобалізація стійко відтворює держави, які витісняються на узбіччя міжнародної системи. Збільшення розриву в ступені економічного розвитку між найбільш розвиненими і периферійними державами закладає насіння нових конфліктів, які набувають політичні, економічні, ідеологічні, етно-релігійні і інші виміри.

Ці та інші обставини не могли не позначитися на розвитку військової стратегії сучасних держав. Оскільки США в доступній для огляду перспективі залишаються наймогутнішою державою, то для будь-якої держави, що претендує на самостійну роль в політиці, необхідно враховувати основні параметри американської політики національної безпеки. Військова стратегія, яка є її найважливішою складовою частиною, дозволяє судити про те, коли, як і за яких умов будуть застосовуватися збройні сили.

Актуальність вивчення даних питань підкреслює той факт, що США в односторонньому порядку взяли на себе право вести превентивні війни. Роки холодної війни (1945 – 1991 рр.) знаменуються формуванням біполярного світового порядку (сукупність відносин, які структуруються механізмами і акторами з метою забезпечення передбачуваності та керованості суспільно-політичних взаємодій за межами державних кордонів), а також відбувається

⁶¹ Шаклеина Т. А. Концепции внешней политики США после окончания холодной войны: автореф. дис. канд. полит. наук. Москва: 2003. 20 с

формування США в якості гегемона (домінуюча держава, що забезпечує певний рівень громадського порядку, а також здатність впливати на формування уподобань та інтересів інших держав.)⁶².

Але із закінченням холодної війни склався однополярний світовий порядок (структура міжнародної системи, при якій можливості однієї держави занадто великі, щоб бути врівноваженими, а також міжнародна система, в якій існує одна наддержава, що володіє глобальним впливом і здатна організувати військово-політичні акції в будь-якій точці світу («проектування мощі»)), в якому наддержавою, яка володіє глобальним впливом стали Сполучені Штати Америки. Під їх началом склався ліберальний світовий порядок (дає безпеку і економічне процвітання), принципи якого були втілені в міжнародних інститутах.

Фактори, що вплинули на формування американської гегемонії (домінуюча держава виступає в ролі «ядра» міжнародної системи, формує правила і забезпечує дотримання їх, а найголовніше забезпечує суспільні блага) простежуються із закінченням Другої світової війни і початком холодної війни. Через те, що США володіли монополією на ядерну зброю, прем'єр-міністр Великої Британії Вінстон Черчилль вирішив зміцнювати відносини з США та 5 березня 1946 року виголосив свою знамениту промову у Фултоні, що і стало формальним початком холодної війни⁶³.

Сам вираз «холодна війна» з'явився в американському політичному лексиконі з квітня 1947 року з подачі політика Бернарда Баруха, який невдовзі став популярним завдяки статтям американського публіциста Уолтера Ліпмана. Сам термін вживається в двох значеннях: у широкому – як синонім слова «конфронтація» і застосовується для характеристики всього періоду міжнародних відносин із закінчення Другої світової війни і до розпаду СРСР,

⁶² Шаклеїна Т. А. Концепции внешней политики США после окончания холодной войны: автореф. дис. канд. полит. наук. Москва: 2003. 20 с

⁶³ Шаклеїна Т. А. Концепции внешней политики США после окончания холодной войны: автореф. дис. канд. полит. наук. Москва: 2003. 20 с

у вузькому – приватний як вид конфронтації, найбільш гостра форма у вигляді протистояння на межі війни.

Наприклад, як в період з першої Берлінської кризи 1948 р. до Карибської кризи 1962 р. Сенс цього виразу в тому, що обидві сторони робили ворожі кроки по відношенню один до одного, але в той же час стежили за тим, щоб не опинитися в стані «гарячої війни»). Гегемонія формується тоді, коли перестає враховуватися рівномірний розподіл матеріальної мощі, а також інтереси інших держав.

Під час конфронтації (тип відносин між країнами, при якій дії однієї сторони систематично протиставляються діям іншої, що не виключає періодичної співпраці між ворогуючими суб'єктами за окремими напрямками відносин) двох наддержав США і СРСР, Сполучені Штати почали перевершувати свого «конкурента» завдяки правильно обраній військовій і економічній стратегії. Більш того, система (сукупність різнорідних елементів, об'єднаних регулярними взаємодією відповідно до визначених формами контролю) США виявилася більш гнучкою в порівнянні з СРСР – США використовували дипломатію, а СРСР – ні⁶⁴.

Перед комунізмом стояла мета знищення капіталізму: наздогнати і перегнати капіталізм, але без ринку. Поки США займалися створенням економічних важелів для управління світовою спільнотою, вчені в СРСР кинули всі свої зусилля на оборонну промисловість. Всі зусилля СРСР були спрямовані туди, де він міг конкурувати з США, а це і є показник недалекоглядності Радянського Союзу і створення однополярного світу згодом під лідерством США. Але в роки холодної війни країни примикали до найсильніших – або до США, або до СРСР, так як після Другої світової війни кількість держав кардинально збільшилася, але вони були ще слабкі.

Причини конфронтації двох наддержав і формуванні біполярного світу криються в створенні Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних

⁶⁴ Дністрянський М. С. Геополітика : Навчальний посібник. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 436 с

відносин, яка не мала міцної договірно-правової бази. Були узгоджені базові підходи до післявоєнного світоустрою керівниками трьох головних держав антинацистської коаліції (СРСР, США і Великобританія), але домовленості, що лежали в його основі, були або усними або закріпленими в декларативній формі. Це і послужило причиною того, що сторони стали використовувати неправові методи у виконанні цих домовленостей, економічні та військові методи тиску.

Між США і СРСР стала виникати конфронтація, яка почала виглядати як протистояння ідеалів і моральних цінностей. «Вільний світ» на чолі з США проти «соціалістичного табору» на чолі з СРСР. Але США усвідомили механізми, завдяки яким вони могли почати впливати на світовий порядок і почали це робити, надавши їм форму і отримавши підтримку з боку своїх союзників.

Після того, як американці здобули перемогу над Японією в Тихому океані у Другій світовій війні, вони усвідомили, що ключове значення в найближче десятиліття будуть мати військово-повітряні сили. Тому було поставлено такі завдання:

1. Велика мережа баз за межами американської території, які могли гарантувати контроль над лініями міжнародних комунікацій для забезпечення військового транзиту в непередбачених ситуаціях.

2. Право прольоту військових літаків в мирний час над територіями іноземних держав.

Також переосмисливши досвід подолання наслідків світової кризи 1929-1933 рр., американська сторона стала бути впевненою в тому, що за допомогою загальносвітових координуючих механізмів може бути досягнута стабілізація світової господарства. Ними стали три інститути: Міжнародний валютний фонд (МВФ), Міжнародний банк реконструкції і розвитку (МБРР) і Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ). Саме перед МВФ була поставлена задача по відновленню золото-доларового стандарту

(регламентування обміну золота на долар за офіційним курсом і фіксування твердих обмінних паритетів в основних світових валютах ⁶⁵

МБРР став інструментом сприяння розвитку відстаючих країн за допомогою надання цільових кредитів і заохочення інвестицій через надання гарантій інвесторам. ГАТТ призначалося для сприяння лібералізації міжнародної торгівлі через поетапне зниження митних тарифів і скасування зовнішньоторговельних обмежень. Згодом Світова організація торгівлі (СОТ) була утворена на основі даної угоди 1 січня 1995 року. Конференція з питань про створення МВФ і МБРР відбулася в м. Бреттон-Вудсі (США) з 1 по 23 липня 1944 р. і стали частинами системи установ ООН. Підписання ГАТТ відбулося в Женеві в жовтні 1947 року. Так утворилася Бреттон-Вудська система світових економічних регулюючих механізмів. Світова спільнота потримати економічну ініціативу США, що в наслідку відбилося на лідерство США.

СРСР в 1944-1945 рр. також взяв участь в створенні МВФ, МБРР, Європейської економічної комісії, Міжнародної організації цивільної авіації та ін., поступово Сталінське керівництво стало усвідомлювати, що США разом з Великобританією та іншими західними країнами володіли механічним більшістю, а права вето передбачено не було.

Таким чином, виходило, що свободи СРСР у зовнішньоекономічній сфері обмежені. Також була ймовірність проникнення іноземного капіталу в радянську зону впливу в Східній Європі, що могло призвести до втрати цих територій. Через ці причини СРСР відмовився ратифікувати бреттон-вудські угоди, що послужило причиною того, що Радянський Союз виявився поза рамками світової системи економічного регулювання ⁶⁶.

Із закінчення Другої світової війни створення Організації Об'єднаних Націй (ООН) 24 жовтня 1945 роки, сприяло тому, що з'являлася трибуна для

⁶⁵ Дудко І. Д. Інституційне й управлінське забезпечення зовнішньополітичної стратегії США в умовах постбіполярності: Монографія. Київ: КНЕУ, 2007. 144 с

⁶⁶ Сударев В.П. Взаимозависимость и конфликт интресов: США и Латинская Америка (2-я пол. XX в.). Москва, 2000

діалогу між широким колом держав. Привілеї Радянського Союзу в Раді безпеки були надійно закріплені. І ще 4-х країн: США, Великобританії, Франції та Китаю. Але ООН зіткнулася з неможливістю забезпечити сумісність інтересів своїх провідних членів – СРСР і США, ось чому головною функцією ООН тоді стало попередження збройного зіткнення між СРСР і США.

Ще одним фактором все зростаючого впливу США на світовій арені в роки холодної війни служить вступ в силу «Плану Маршалла» в квітні 1948 року (США надавали економічну допомогу країнам Європи, що постраждали від війни), роблячи ці країни залежними від Сполучених Штатів, що сприяло росту домінування США.

4 квітня 1949 була створена військова організація НАТО, яка взяла на себе обов'язок забезпечувати безпеку інших держав, а сьогодні є інститутом міжнародного порядку. У підтвердженні цього служить той факт, що до тих пір поки Німеччина і Франція не були членами НАТО, вони конфліктували між собою, але після входження в 1949 р. (вихід в 1966 р., з 2009 р. – знову член НАТО), а Західна Німеччина з 1955 р. – відносини між країнами налагодилися.

Створення НАТО є одним з факторів гегемонії США. Адже Сполучені Штати, створивши даний інститут привнесли в Західний світ безпеку (суспільне благо). Тому щоб захиститися від Радянського Союзу в роки холодної війни, держави згуртувалися і погодилися на американське лідерство. Але зосередження управління ядерними силами Заходу в руках США викликало критику ядерної політики США. У зв'язку з цим в 1966 році Франція виходить з НАТО. Союзники починають усвідомлювати яку роль стали грати Сполучені Штати ⁶⁷.

США усвідомлювали свою перевагу в світі, так як володіли ядерною зброєю і були монополістами, але військові стратеги США ніяк не очікували,

⁶⁷ Сударев В.П. Взаимозависимость и конфликт инетресов: США и Латинская Америка (2-я пол. XX в.). Москва, 2000

що незабаром вони втратять свою монополію на ядерну зброю, так як Радянський Союз почав розробки і домогся великих успіхів. 29 серпня 1949 року були проведені перші випробування ядерної бомби в СРСР. Але проблема була в тому, що незважаючи на те, що СРСР володів тепер ядерним потенціалом, США були далеко попереду за кількістю зарядів і числом бомбардувальників. США при будь-якому конфлікті з легкістю могли завдати бомбового удару по СРСР, в той час як Радянський Союз з працею зміг би відповісти на це. Усвідомлюючи цю проблему і розуміючи, що для світового лідерства необхідно військову перевагу, радянський уряд, також як і американське стали нарощувати військовий потенціал.

З середини 1950-х років, до США приходить усвідомлення того, що в разі ядерної війни, СРСР зуміє завдати у відповідь удар по американських містах, тому військові експерти визнають, що тотальна ядерна війна СРСР і США стає неможливою. Карибська криза 1962 року, коли весь світ знаходиться на межі ядерної війни, стає підтвердженням цьому. Це змусило весь світ одуматися, і з 1962 року – 1979 рр. відбувається розрядка міжнародної напруженості.

Але введення радянських військ в Афганістан в 1979 році послужило причиною нового загострення, так як Захід сприйняв ці дії з боку Радянського Союзу, як порушення геополітичної рівноваги і перехід СРСР до політики експансії. У зв'язку з цим президент США Рональд Рейган 8 березня 1983 року називає СРСР «імперією зла», проголосивши, тим самим, глобальну мету протистояння добра і зла. Адже в свідомість людей вони дуже швидко входять і дають їм можливість зрозуміти хто їх ворог чи товариш ⁶⁸.

Але в 1985 році президентом СРСР стає М.Горбачов, який взяв курс на поліпшення відносин з США і Заходом. Курс на «нове політичне мислення» в СРСР сприяв тому, що ідеологічне і військово-політичне протистояння почало швидко втрачати гостроту. Р. Рейган і Горбачов підписали Договір про

⁶⁸ Чапчиков С.Ю. Категория «национальных интересов» в стратегиях национальной безопасности России и США // Армия и общество. 2013. № 4 (36)

ліквідацію ракет середньої і меншої дальності. Їх партнерство прискорило закінчення холодної війни і падіння Берлінської стіни. Дії СРСР, а саме відмова від комуністичної ідеології, залежність економіки СРСР від західних технологій і кредитів в зв'язку з різким падінням цін на нафту, привели до того, що СРСР пішов на широкі поступки у зовнішньополітичній сфері, а це і призвело до його краху, і краху біполярного світу ⁶⁹.

Капіталовкладення США і їх західноєвропейських союзників стали збільшуватися на розвиток науково-дослідних програм військової орієнтації. Війна в Перській затоці в 1991 році прискорила цей процес. США модифікували військовим плануванням на регіональному і глобальному рівні, тим самим продемонструвавши нове призначення високих технологій у всіх зовнішньополітичних операціях і дипломатії за кордоном. Це сприяло тому, що Захід став наближатися до досягнення згоди в тому, що саме Сполучені Штати повинні робити основні заходи для встановлення технологічної переваги над можливим противником, показавши це в військових діях по відношенню до Іраку.

Той факт, що США стали посилено озброюватися і впроваджувати свій стандарт в практику світової дипломатії, в діях США виявилася готовність «карати» всіх, хто протистоїть твердженням «нового світового порядку». Таким чином, 21 вересня 1993 року ці фірми виступають з ініціативою розширення вільної світової спільноти різних демократичних держав. Дана ініціатива має на увазі, що буде відбуватися зміцнення спільноти великих ринкових демократичних країн, одночасно розширюючи; буде відбуватися зміцнення і консолідація нових демократичних держав і ринкових економічних систем; а також буде надходити допомога демократії і ринкової економіки в регіонах, що викликають велике занепокоєння Заходу ⁷⁰.

⁶⁹ Чапчиков С.Ю. Категория «национальных интересов» в стратегиях национальной безопасности России и США // Армия и общество. 2013. № 4 (36)

⁷⁰ Чапчиков С.Ю. Категория «национальных интересов» в стратегиях национальной безопасности России и США // Армия и общество. 2013. № 4 (36)

США усвідомили, що для досягнення своїх намірів в глобальному масштабі на сучасному етапі стає інформаційна міць. Те, що американці стали використовувати новітні інформаційні технології за рахунок створення глобальних систем спостереження, підвищення точності наведення зброї, формування вигідною інформаційного середовища для США і Заходу в цілому логічно веде до того, що США набирає все більшої ваги в геостратегії не з позиції «жорсткої сили», а з позиції «м'якої сили», що означає, в першу чергу, цілеспрямований психологічний контроль над широкими масами населення і вплив на умови найбільшої частини суспільства за допомогою формування «привабливого» образу демократії і розвитку вільного ринку виключно за американською моделлю.

Теракт 9/11 вересня 2001 року в м. Нью-Йорк дав поштовх до посилення домагань США на роль гегемона в світі і призвів до того, що уряд США максимально зосередилося на виробленні нових концептуальних основ геостратегії. В результаті оформилася «Стратегія національної безпеки Сполучених Штатів Америки», яка була офіційно заснована у вересні 2002 р. президентом Дж. Бушем-молодшим. При ньому військова міць стає головною зброєю США, зміщення акцентів у бік національної безпеки. Особливо підкреслювалося в документі, що виникає необхідність «... позиціонування непаралельної військової могутності, а також найвищого економічного і політичного впливу Сполучених Штатів у світі». Цей документ і таке трактування означає, що США і надалі повинні демонструвати «інтернаціоналізм» для гарантій безпеки людству, консолідованого відсічі глобального тероризму ⁷¹.

Також, американські інтереси стали просуватися під гаслом вільної торгівлі. З'явилася практика накладень санкцій країнам, які не поділяли цінностей США. Була розроблена «Grand strategy» («Велика стратегія США»). Сенс полягає в односторонніх діях з боку США, а саме: збереження

⁷¹ Яковенко Н. Пріоритети міжнародно-політичної діяльності США в стратегіях національної безпеки. Американська історія та політика. № 2. 2016. С. 38-47

однополярного світу, нове розуміння загроз (ціна помилки), знижується роль партнерства і т.д. При Буші мол. (2001-2009 рр.) відбувалася централізація влади США, скорочувалися «цивільні» свободи. При ньому США відійшли від гегемонії до імперії («імперія» як міжнародна система – ієрархічна система політичних відносин при наявності тільки однієї домінуючої держави), так як після теракту необхідний був контроль.

Таким чином, створення широкомасштабної коаліції держав для боротьби з міжнародним тероризмом послужило основою здійснення американської стратегії в XXI столітті. Сенс цієї стратегії полягає в тому, що США зміцнює свої позиції як світового лідера, просуває свої інтереси при найбільш вигідних для неї умов, запобігання такого перебігу подій, коли лідерства Сполученим Штатам може бути завдано шкоди. Поступово почав здійснюватися перехід США від «ізоляціонізму» до «інтернаціоналізму». Ізоляціонізм проявлявся в небажанні США на обов'язковість для них будь-якими міжнародними зобов'язаннями. Переважно для республіканської адміністрації. Наприклад, США були проти Кіотської угоди про скорочення викидів газів, що сприяють глобальному потеплінню. Також ізоляціонізм проявлявся в прийнятті протекціоністських законів, не пускали до себе на ринок.

Таким чином, з лідерством США сформувався сучасний світовий порядок, метою якого є поширення ліберальної демократії, капіталізму і прав людини. Загрозою вважається тероризм, ЗМЗ (зброя масового ураження), неліберальні режими. Механізмами підтримки порядку є багатосторонні і колективні угоди в галузі безпеки (НАТО, ОДКБ, ОБСЄ, двосторонні союзи). Легітимні підстави для військової інтервенції – це порушення територіальної цілісності, гуманітарні катастрофи, тероризм, ЗМЗ. Агенти легітимації – міжнародні організації.

Таким чином, після завершення холодної війни США домоглися своєї мети. Склалася однополярність під їх домінуванням. На сьогоднішній день «американська однополярність» стабільна. Міць США є «легітимною»,

оскільки спирається на демократичні і ліберальні традиції, а також міжнародні організації та інститути. США взяли на себе глобальні зобов'язання щодо забезпечення безпеки і фінансової стабільності ⁷².

Глобалізація і наростання взаємозалежності робить опір домінуванню США дорогими і безглуздими заходами. Фактори, що сприяють США забезпечити легітимність свого становища і своїх дій в першу чергу полягають в тому, що США здатні забезпечити легітимність свого становища і своїх дій, зберігають контроль над ключовими міжнародними інститутами, нейтралізують ревізійні настрої на периферії. Але не все так гладко.

На сьогоднішній день американське лідерство перебуває в кризі, але США як і раніше гегемон, так як несе суспільні блага (наприклад, безпека), а також пропонує систему цінностей, яку підтримує більшість світового співтовариства. Не так просто уявити, що буде, якщо США перестане бути гегемонією. Можна тільки припустити, що якщо вони перестануть стримувати країни, наприклад, Ізраїль, то в тому регіоні спалахне війна. Якщо долар припинить своє існування в якості резервної валюти, то що загрожує світовою економікою абсолютно незрозуміло.

Хто зможе замінити «шерифа» на його посаді неможливо припустити, так як ні одна країна крім Сполучених Штатів Америки, на сьогоднішній день не може гарантувати безпеку і надавати економічні блага в такому глобальному масштабі, в якому це роблять США, а також запропонувати таку систему цінностей, яку підтримує більшість світового співтовариства.

3.2. Особливості еволюції відносин США з державами Латинської Америки за час адміністрацій Б.Клінтона, Дж. Буша-молодшого, Б.Обами і Д.Трампа

⁷² Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство. Ч. 2: зб. матеріалів II міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 15.05.2015) / упоряд. Калитчак Р. Г., Зазуляк З. М. Львів: Центр американських студій ФМВ ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 832 с

Завершення холодної війни вплинуло в першу чергу на зовнішню політику США, що повірили в своє панівне становище в світі. Принципових нововведень у внутрішній політиці було менше і торкнулися вони, головним чином, партійно-політичної сфери. Колишні основні тенденції новітньої історії, головною серед яких було укорінення постіндустріального суспільства, продовжували розвиватися.

США випереджали інші країни у витратах на науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи, а на початку ХХІ ст. на їх частку припала половина таких витрат в розвинених країнах світу. На початку ХХІ ст. на частку США довелося 40% всіх працюючих у світі комп'ютерів. Вагомо була перевага США у виробництві наукоємної продукції. У світовому авіакосмічному виробництві частка США склала 55%, у виробництві комп'ютерного обладнання – 34%, у виробництві медикаментів і біопрепаратів – 30%. Сполучені Штати контролювали одну третину світового ринку високотехнологічних товарів ⁷³.

Постійно збільшувалася частка зайнятих в передовому третинному секторі економіки. На початку ХХІ ст. його питома вага перевищила 80%. Відповідно питома вага первинного і вторинного секторів економіки, як і зайнятих в них, постійно зменшувався. Деякі їх галузі розвивалися успішно. У первинному секторі успішним було сільське господарство. Обсяг виробленої ними продукції за 50 років виріс більш ніж удвічі, з лишком покриваючи потреби США. Інакше виглядала динаміка іншої складової первинного сектора – добувної промисловості.

Суперечливими були тенденції розвитку вторинного сектору економіки. Успішно розвивалися хімічна, авіакосмічна галузі, виробництво комп'ютерного та іншого офісного обладнання. Провідна авіабудівна корпорація «Боїнг» на початку ХХІ ст. продавала на світовому ринку 40% всіх транспортних літаків. Зате все більше здавало позиції автомобілебудування. У

⁷³ Астахов Е.М. Латиноамериканское «ближнее зарубежье» США при администрации Д. Трампа. Международная жизнь, октябрь, № 10. 2017с.18-26

період з 1950 по 2000 р. виробництво автомобілів в США знизилося з 8,0 до 6,3 млн. У 1955 р. американські компанії «Дженерал Моторс», «Форд» і «Крайслер» контролювали 100% внутрішнього автомобільного ринку, а в початку ХХ ст. тільки 48% ⁷⁴.

Однією з характеристик загального зростання американської національної економіки може служити таке порівняння: якщо населення США в період з 1950 р. до початку ХХ ст. збільшилася вдвічі (з 150 до 300 млн. осіб), то вартість ВВП (в незмінних цінах) зросла більш ніж в п'ять разів. Провідна позиція в економіці залишилася за великими компаніями, але зросла і роль малого бізнесу (до нього в США відносять фірми з чисельністю працюючих не більше 500 осіб). І все ж корпоративний капітал займав в економіці панівні позиції. Серед позитивних тенденцій корпоративного сектора було зростання числа акціонерів.

Пануюча позиція в корпораціях належала найбільшим власникам, серед яких усталилися позиції керівників. Керуючі стали відтіснити від впливу на справи корпорацій величезну масу акціонерів, а також стали нарощувати свою частку в доходах корпорацій і в акціонерному капіталі (згідно з офіційними даними, частка керівників в акціях великих корпорацій зросла в 1930-1990-х роках з 12,9 до 27,1%).

Постіндустріальна епоха характеризувалася різкою суспільно-політичною активізацією перш принижених соціальних груп, серед них таких великих, як жінки і чорношкірі американці. Різке зниження дискримінації на ринку праці жінок мало наслідком різке зростання їх чисельності в зайнятому населенні. До кінця ХХ ст. вона склала майже половину трудових ресурсів нації. Наступним наслідком стало збільшення числа жінок в престижних професійних групах. Так, в 1960 році частка жінок в управлінському шарі зайнятого населення становила 16%, в 1975 р. – 19%, в 1990 р. – 42%, в 2002 р. – 47%. Дещо гірше виглядає динаміка вирівнювання становища працюючих

⁷⁴ Ширяев Б. А. Внешняя политика США. Принципы, механизмы, методы: Курс лекций. 2-е изд. Санкт-Петербург: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2007. 442 с

жінок в оплаті праці. Але зарплата наймолодших поколінь жінок до початку XXI ст. впритул наблизилася до чоловічої, досягнувши 93% від рівня останньої⁷⁵.

Поряд з афроамериканцями до великих етнічних груп відносять американців азіатського походження і американців, вихідців з Латинської Америки. На початку XXI ст. 30 млн. американців мали латиноамериканські коріння і 10 млн. – азіатське. Ці групи в своїй більшості належать до іммігрантів, що переселилися в США в останні тридцять років. Економічне становище нових іммігрантів, в першу чергу з Азії, включало тенденцію покращення.

Середній рівень доходів американців азіатського походження на сучасному етапі виявився вищим, ніж навіть у американців з європейськими країнами. Що стосується вихідців з Латинської Америки, то їх економічні показники – рівень бідності, середні доходи сімей і індивідів, практично збігаються з показниками чорношкірих американців. Незважаючи на поліпшення середніх показників економічного становища цих двох груп, вони включають переважна більшість нижнього класу США.

На сучасному етапі в США скоротилося нерівність між віковими групами. Американські пенсіонери, найстарша з цих груп, починаючи з 1930-х років, постійно зміцнювали свої економічні позиції. Відсоток бідних серед людей пенсійного віку опустився нижче 10% – найнижчий серед всіх вікових груп. Завдяки закону 1986 р. який заборонив дискримінацію за віком при звільненні та дав дозвіл на пенсіонерам продовжувати трудову діяльність на умовах отримання як пенсії, так і зарплати, збільшилася кількість літніх американців в верхніх економічних групах.

І все ж при аналізі розподілу матеріальних благ між різними економічними класами виявляється тенденція: якщо після закінчення Другої світової війни до 1970-х років переважаючою була тенденція скорочення

⁷⁵ Тихоокеанська стратегія Вашингтона: від Клінтона до Обами// Дослідження світової політики. 2011. Вип.4 (57). С. 28-36

нерівності між головними економічними класами, то з середини 70-х років взяла гору тенденція його розширення і поглиблення.

«Стратегія національної безпеки США» є одним з ключових зовнішньополітичних стратегічних документів, де відображені основні погляди, цілі і завдання, що стоять перед США. Примітно, що кожна з адміністрацій випустила по дві стратегії національної безпеки, в обох випадках другі редакції були оприлюднені в кінці другого терміну кожного з президентів і напередодні виборної кампанії. Очевидно, що дані документи – посили для «зовнішнього» спостерігача: американських виборців і зарубіжних партнерів США ⁷⁶.

При першій адміністрації Джорджа Буша після терактів 11 вересня 2001 року в суспільній свідомості різко актуалізувалися проблеми безпеки. Американське суспільство було акцентовано на боротьбу з тероризмом і зброєю масового ураження. Дані завдання США і механізми їх вирішення увійшли в так звану «доктрину Буша», а також стали основними в стратегіях адміністрації Барака Обами.

За президентства Джорджа Буша стратегія національної безпеки оновлювалася кілька разів, в 2002 і 2006 рр. Підставою для модернізації стратегії 2002 р. послужили ряд факторів, серед яких виділяють:

- різке зниження авторитету США в світі;
- прагнення союзників дистанціюватися від витратних військово-політичних ініціатив США;
- різка поляризація американського суспільства по питанню війни в Іраку;
- морально-психологічна втома особистого складу збройних сил і членів їх сімей;

⁷⁶ Тихоокеанська стратегія Вашингтона: від Клінтона до Обами// Дослідження світової політики. 2011. Вип.4 (57). С. 28-36

– значне виснаження матеріально-технічної та фінансової бази ведення війн в Іраку і Афганістані⁷⁷.

У стратегії національної безпеки, опублікованій в лютому 2015 р., значно посилюється позиція щодо РФ і КНР. Позначається, що РФ виступає агресором, і США вважають своїм обов'язком очолити міжнародні зусилля по покаранню РФ і протидії її агресії. У відносинах з КНР США висловлюють готовність до співпраці у вирішенні спільних регіональних та глобальних питань, в той же час основний акцент на розумінні про неминучу конфронтації між сторонами з огляду на зміцнення економічних і політичних позицій КНР в світі.

Дану стратегію варто сприймати як спробу мінає адміністрації Барака Обама довести, що два президентські терміни демократичної адміністрації пройшли не дарма, це скоріше посил для «зовнішнього» спостерігача. За Джорджа Буша в оборонній стратегії США КНР характеризувався як держава, нарощувати свою військову і політичну міць та матиме у майбутньому змагатися з США: з урахуванням невизначеності політичного курсу КНР Вашингтон одночасно врахував кілька варіантів розвитку – продовження як стратегічного діалогу з КНР, так і політику тиску на КНР, домагаючись більшої транспарентності в питаннях військового бюджету, стратегії і планів.

Політика Білого Дому у відносинах з КНР, що проводиться демократичною адміністрацією Барака Обама, багато в чому схожа з політикою Джорджа Буша, зберігається загальний вектор, який виражається в підтримці економічних зв'язків і відходу від відкритих політичних конфронтацій. Незважаючи на передвиборчі гасла Барака Обама про необхідність взаємодії з КНР у сфері захисту прав і свобод людини, під час візиту в КНР держсекретар Хілларі Клінтон відкрито відмовилася втручатися в політику КНР з даного питання.

⁷⁷ Тихоокеанська стратегія Вашингтона: від Клінтона до Обама// Дослідження світової політики. 2011. Вип.4 (57). С. 28-36

Крім цього концепція по суті розширила сферу застосування оборонної та військової стратегії в інших сферах діяльності держави і суспільства: до переліку були додані економічні питання, в тому числі «забезпечення доступу до світових ринків і ресурсів». Зовнішня оборонна стратегія Джорджа Буша функціонувала при адміністрації Барака Обами аж до 2010 року, і лише 27 травня була опублікована перша «Стратегія національної безпеки США» адміністрації Барака Обами.

Згідно з документом головна мета США – національне оновлення для відновлення американського глобального лідерства, яке передбачає військову міць, економічну конкурентоспроможність, моральний авторитет, активну участь в міжнародно-політичних процесах в глобальному масштабі і зусилля щодо впорядкування міжнародної системи ⁷⁸.

Дана мета не тільки узгоджується з положеннями стратегій Джорджа Буша, але швидше за доповнює і уточнює її. Національні інтереси та пріоритетні завдання, виділені адміністрацією Барака Обами в 2010 р., сформульовані наступним чином: протидія в кооперації з союзниками і партнерами з питань нерозповсюдження зброї масового знищення; підриг інфраструктури та ліквідація терористичної організації Аль-Каїда за рахунок ослаблення руху «Талібан», надання військово-політичної допомоги Афганістану і Пакистану; завершення суверенізації Іраку і виведення американських військ з повною передачею всієї влади Іраку; мирне врегулювання конфлікту на Близькому Сході між Ізраїлем і його арабськими сусідами за умови забезпечення безпеки Ізраїлю і одночасної реалізації законного прагнення палестинців до створення своєї держави.

У більш широкому плані політика орієнтована на просування партнерства з ісламським світом, відродження економічної могутності шляхом проведення послідовної політики, орієнтованої на забезпечення сталого розвитку як США, так і світової економіки в цілому, в тому числі через

⁷⁸ Лавут А.А. Транстихоокеанское партнёрство. Дональд Трамп и латино-американская интеграция. Латинская Америка. 2017. № 9, с. 36-47

взаємодію в G20, і інших міжнародних організаціях і форматах, просування в світі прав людини і людських цінностей шляхом тісної взаємодії з західними демократіями, шляхом діалогу і сприяння всесвітньому поширенню інформаційних технологій, формування нового стабільного порядку на міжнародній арені, що відповідає національним інтересам США і передбачає відповідальний підхід у вирішенні глобальних викликів і загроз, зокрема, боротьбу з кліматичними змінами, бідністю, пандемією і ін.

В продовження ідеологеми про розширення спектру питань, що розглядаються в рамках національної безпеки, закладеної в стратегії Джорджа Буша 2008 р., стратегія Барака Обами включає в себе широке розуміння того, на чому ґрунтується національна безпека. Оновлена Стратегія національної безпеки 2015 зберігає багато пункти документа редакції 2010 р., але, на відміну від неї, вона формує негативний образ РФ в світі, підкреслюється необхідність стримування «агресії Росії», перш за все щодо України ⁷⁹.

Особливий акцент зроблений на продовженні взаємодії США з європейськими союзниками з метою політичної та економічної ізоляції РФ «за її втручання в справи України». Також наголошується, що щодо стратегічних можливостей РФ США будуть зберігати пильність і допомагати союзникам, партнерам у протистоянні російській політиці.

США вперше заявили відрито про неминучу конфронтації з КНР, про намір змагатися з позиції сили, домагаючись дотримання ним норм міжнародного права з широкого кола питань – від дотримання прав людини до забезпечення безпеки морського простору і торгівлі. В якості основного завдання і найважливішого джерела впливу за кордоном в стратегії США вказується зміцнення американської економічної могутності.

Військова перевага вважається головним фактором забезпечення американського світового лідерства, збройні сили розглядаються як основа національної безпеки США. Як зовнішньополітичні пріоритети на

⁷⁹ Лавут А.А. Транстихоокеанское партнёрство. Дональд Трамп и латино-американская интеграция. Латинская Америка. 2017. № 9, с. 36-47

короткострокову перспективу поставлені наступні завдання: комплексне забезпечення безпеки США і їх союзників, прагнення до повної ліквідації ядерної зброї, забезпечення безперешкодного доступу американських товарів на світові ринки, просування в світі американських цінностей, формування «більш ефективного і справедливого» світопорядку при провідну роль США.

Роль провідних партнерів США серед міжнародних організацій відведена НАТО і Європейського Союзу, також озвучений «стратегічний поворот» в бік Азіатсько-Тихоокеанського регіону: США планують зміцнювати союзи з Південної Кореєю, Японією, Філіппінами, Австралією, розвивати співпрацю з Індонезією, В'єтнамом, Малайзією. Індія віднесена до категорії партнерів США ⁸⁰.

У довгостроковій перспективі позначено, що США у взаємодії зі своїми союзниками продовжать курс на політичну і економічну ізоляцію Росії, зокрема, на обмеження можливостей РФ з експорту енергоресурсів і, що важливо підкреслити, на витіснення з усіх ринків збуту продукції військового призначення.

У стратегічних документах, розроблених при республіканській і демократичній адміністраціях, простежується очевидна спадковість – військова перевага вважається головним фактором забезпечення американського світового лідерства, збройні сили розглядаються як основа національної безпеки США, Сполучені Штати вважають, що вони повинні зберігати провідну роль у формуванні нового геополітичного порядку на міжнародній арені.

Як зовнішньополітичні пріоритети зберігаються такі завдання, як комплексне забезпечення безпеки США і їх союзників, прагнення до повної ліквідації ядерної зброї, забезпечення безперешкодного доступу американських товарів на світові ринки, просування в світі американських цінностей. Основною відмінністю стратегій Барака Обама і Джорджа Буша-

⁸⁰ Лавут А.А. Транстихоокеанское партнёрство. Дональд Трамп и латино-американская интеграция. Латинская Америка. 2017. № 9, с. 36-47

молодшого можна вважати різну акценти про співпрацю з союзниками і партнерами США. Так, якщо «доктрина Буша» в більшій мірі спирається на можливість односторонніх дій в інтересах США, то в документі Барака Обами упор робиться на багатостороннє співробітництво і спільні дії при лідерстві США.

Багато в чому такий підхід пов'язаний з бажанням відновити втрачену довіру союзників і міжнародного співтовариства після вторгнення США в Ірак і Афганістан та інших односторонніх дій. Перш за все під партнерами і союзниками маються на увазі ЄС і країни – члени НАТО. Більш гнучким, але в той же час зберігає основні риси закладеної Джорджем Бушем політики є підхід до використання США військової сили. У стратегії наголошується, що військова перевага США має бути збережено при нарощуванні бойових можливостей НАТО і посилення військової присутності США в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.

Друга редакція стратегії Барака Обами значно посилює риторичку, зокрема, щодо РФ: підкреслюється необхідність стримування «агресії Росії» щодо України і продовження взаємодії США з європейськими союзниками з метою політичної та економічної ізоляції РФ, а в довгостроковій перспективі планується обмежити можливості РФ з експорту енергоресурсів і витіснити з усіх ринків збуту продукції військового призначення.

У відношенні з КНР вперше в стратегії відкрито заявлено про неминучу конфронтацію, про намір змагатися з позиції сили, домагаючись дотримання Пекіном норм міжнародного права з широкого кола питань – від дотримання прав людини до забезпечення безпеки морського простору і торгівлі. Відмінною особливістю стала задокументована відмова від проведення витратних масштабних операцій за кордоном (на кшталт Іраку і Афганістану) на користь «адресних» військових акцій у взаємодії з союзниками. Також озвучений «стратегічний поворот» в бік Азіатсько-Тихоокеанського регіону⁸¹.

⁸¹ Лавут А.А. Транстихоокеанское партнёрство. Дональд Трамп и латино-американская интеграция. Латинская Америка. 2017. № 9, с. 36-47

В якості основного завдання і найважливішого джерела впливу за кордоном США вказують в стратегії 2015 р. зміцнення американської економічної могутності. «Наступальний» зовнішньополітичний вектор обумовлений домінуючими економічними інтересами США. «Стратегічний поворот» в бік Азіатсько-Тихоокеанського регіону і заявлені довгострокові плани щодо обмеження експортних можливостей РФ (по частині енергоресурсів і продукції військового призначення) продиктовані економічною необхідністю Сполучених Штатів по підтримці і зміцненню власних енергозбутових і військово-промислових секторів.

Таким чином, доречно висунути припущення про те, що Сполучені Штати в умовах зростаючого державного боргу прагнуть певною мірою повторити сценарій, який склався в середині ХХ ст. після економічної кризи 1930-х рр., коли Штати значно зміцнили свої позиції і державне добробут за допомогою став необхідним в ході Другої світової війни розвитку ВПК і зростанням попиту на енергоресурси ⁸².

Передвиборна програма Д. Трампа з латиноамериканської політики виробляла неоднозначне враження, ставлячи в глухий кут багатьох експертів. Спроби цілісно сформулювати її, визначити стратегічні цілі та завдання, як правило, зводилися лише до висновку про те, що цей регіон стрімко втрачав значимість на шкалі зовнішньополітичних пріоритетів республіканської адміністрації, не кажучи вже про якусь довгострокову програму. Адже ще під час передвиборної кампанії, крім жорсткого антимексиканського дискурсу, в якому південний сусід звинувачувався мало не в усіх «смертних гріхах» – занятті мігрантами-мексиканцями робочих місць у американців, злочинності, наркотрафіку, виведення цілих підприємств з США в Мексику (список претензій цим аж ніяк не вичерпувався) – Латинська Америка взагалі майже не згадувалася ⁸³.

⁸² Вакарчук К. Політика адміністрації Д. Трампа щодо країн Латинської Америки: прогнози та перспективи. Американська історія та політика: науковий журнал. №5.2018. С. 163-169

⁸³ Вакарчук К. Політика адміністрації Д. Трампа щодо країн Латинської Америки: прогнози та перспективи. Американська історія та політика: науковий журнал. №5.2018. С. 163-169

Але вже першою своєю акцією на посаді президента Д. Трамп завдав саме з цього регіону досить відчутний удар. У січні 2017 року він оголосив про вихід США з Транстихоокеанського партнерства, тим самим, по суті, поховавши проект одного з «двох стратегічних кілець» свого попередника Б. Обама. Це самим негативним чином відбилося на інтересах відразу чотирьох латиноамериканських держав – членів утвореного в 2012 р. інтеграційного об'єднання Тихоокеанський альянс - Мексики, Колумбії, Перу і Чилі. Їх підприємницькі спільноти не без підстав розраховували за допомогою членства в ТТП отримати пільговий доступ на північноамериканський ринок⁸⁴.

Надалі поєднання санкцій політики щодо «недружніх» режимів і одночасно пошук стратегічних партнерів в Латинській Америці аж ніяк не завжди приносив республіканській адміністрації очікувані дивіденди. Мексика стала першим об'єктом різкого посилення політики республіканської адміністрації США в Латинській Америці. Супроводжуючи свої дії безпрецедентно жорсткою антимексиканською риторикою, Д. Трамп почав виводити філії американських компаній з цієї країни.

Було розпочато збір коштів на будівництво 3000-кілометрової стіни на кордоні з Мексикою для припинення потоку нелегальної міграції в США, посилюється процес депортації нелегальних мігрантів і, більш того, було заявлено про намір обкласти податком грошові перекази мігрантів родичам. Крім того, Д. Трамп ініціював корінний перегляд Північноамериканської угоди про вільну торгівлю (НАФТА), що діяла з 1994 р. між США, Канадою і Мексикою, що приносило вигоду особливо останнім двом країнам. При цьому він періодично заявляв про намір взагалі з нього вийти, так як в принципі був противником режиму вільної торгівлі⁸⁵.

Ці дії тривали в перші півтора року президентства Д. Трампа, а потім для багатьох експертів несподівано політика республіканської адміністрації

⁸⁴ Вакарчук К. Політика адміністрації Д. Трампа щодо країн Латинської Америки: прогнози та перспективи. Американська історія та політика: науковий журнал. №5.2018. С. 163-169

⁸⁵ Астахов Е.М. Латиноамериканское «ближнее зарубежье» США при администрации Д. Трампа. Международная жизнь, октябрь, № 10. 2017с.18-26

розгорнулася майже на 180 градусів. При цьому не тільки змінилася загальна тональність риторики, але американська сторона зробила ряд дій, які важко було собі уявити ще кілька років тому.

Справа була, перш за все, в тому, що на президентських виборах, що відбулися 1 липня 2018 р. в Мексиці переміг лівонаціоналістично орієнтований кандидат Х. Лос Обрадор. Причому йому в цьому в чималому ступені «допоміг» сам Д. Трамп, висловлювання і конкретні дії якого різко посилювали антиамериканські настрої в Мексиці.

Після перемоги Х. Лопеса Обрадора Вашингтон отримав дуже непростого південного сусіда, а головне, позбавленого лояльності і довірчих відносин, настільки властивих попереднім мексиканським адміністраціям. І вже до середини другого року свого президентства Д. Трамп і його оточення прийшли до усвідомлення того обставини, що Вашингтон не просто втрачав Мексику як стратегічного партнера, яким ця держава була при Б. Обамі, коли за рахунок досить ефективної реалізації «плану Меріда» вдалося домогтися взаємовигідної взаємодії в боротьбі з наркотрафіком.

Вкрай негативною стороною нового стану двосторонніх відносин став неконтрольований американською владою потік біженців через Мексику з Центральної Америки в США. А адже саме вигнання мігрантів-нелегалів було «цвяхом» передвиборних обіцянок Д. Трампа в 2016 році ⁸⁶.

Тому абсолютно несподіваним для багатьох експертів стало підписання в серпні 2018 р. нової угоди замість НАФТА саме з Мексикою (Канада приєдналася у вересні). А в жовтні держсекретар М. Помпео звернувся до уряду Мексики, правда, в досить м'якій формі, з проханням посилити контроль на своїй південному кордоні. Однак Д. Трамп не став чекати і тут же, на межі шантажу, пригрозив обкласти додатковими митами мексиканський експорт в США, а це близько 80% всього експорту Мексики, якщо його прохання не буде

⁸⁶ Астахов Е.М. Латинамериканское «ближнее зарубежье» США при администрации Д. Трампа. Международная жизнь, октябрь, № 10. 2017с.18-26

виконана. Мексика була змушена прийняти виставлені умови і почати масштабну депортацію з країни центральноамериканців.

Однак 1 грудня 2018 року Мексики Х. Лопес Обрадор, який вступив на посаду президента, заявив у відповідь про ініціативи, яка поставила адміністрацію Д. Трампа в досить скрутне становище. Суть пропозиції Х. Лопеса полягала в розробці та здійсненні своєрідного «плану Маршалла» для Центральної Америки. Проект зокрема передбачав спільне інвестування Сполученими Штатами та іншими провідними державами світу, в тому числі і самої Мексикою, протягом десятиліття близько 25 млрд. дол.⁸⁷

В цей субрегіон для виправлення важкої соціально-економічної ситуації, яка і становила головну причину масової міграції. Була й залишається інша серйозна причина, на яку вказав мексиканський міністр закордонних справ М. Еббард на зустрічі з віце-президентом США М. Пенсії в Вашингтоні у вересні 2019 року, коли в досить жорсткій формі зажадав від американської влади повністю припинити перекидання американської зброї в Мексику.

Відзначивши, що Мексика виконала свої зобов'язання перед Вашингтоном, скоротивши на 56% потік нелегальної міграції з Центральної Америки, він підкреслив, що масштабна контрабанда зброєю триває. При цьому він навів такі цифри: 90% зброї, використаного в серії вбивств в Сьюдад-Хуарес в 2019 р., були американського походження, і в цілому щодня в країну переправляється 567 одиниць виробленого в США стрілецької зброї. В результаті Мексика, стала першим об'єктом посилення політики Д. Трампа в Західній півкулі, до початку його боротьби за новий президентський термін, стала своєрідним перешкодою в цій боротьбі.

Не добившись від Конгресу виділення запитаних ним коштів на фінансування прикордонної стіни, адміністрація Д. Трампа в корені не вирішила міграційну проблему, яка продовжує дестабілізувати американо-мексиканські відносини. А Центральна Америка, куди в останні роки

⁸⁷ Вакарчук К. Політика адміністрації Д. Трампа щодо країн Латинської Америки: прогнози та перспективи. Американська історія та політика: науковий журнал. №5.2018. С. 163-169

спустилися і досить міцно влаштувалися мексиканські наркокартелі, по ходу злившись з місцевими молодіжними бандами «Марас», не просто як і раніше залишається головним місцем перекидання наркотиків в США, але перетворилася для них у своєрідне «осине гніздо»⁸⁸.

Стало очевидно, що без конструктивної взаємодії з Мексикою цю проблему вирішити неможливо, але адміністрація Д. Трампа як раз до такої співпраці виявилася нездатною. Істотні зміни зазнала політика США щодо Куби. І мова йде навіть не про те, що Д. Трамп із завидною регулярністю вказував на бездіяльність кубинської влади в плані демократизації і дотримання прав людини, в той час як Вашингтон зробив ряд кроків щодо нормалізації відносин. Про це, зокрема, засвідчив його виступ травнем 2017 року в Майамі на меморіалі так званої «Бригада 2506», яка в 1961 р. зробила повністю провалилася спробу висадитися на Плайя-Хірон, щоб дати бій кубинським революційним військам.

Адміністрація Д. Трампа, як видається, навмисно роздула скандал у вересні 2017 року про нібито мала місце «електронна атака» на працівників американського посольства в Гавані і прийняла рішення про висилку з США більше 20 дипломатів з їхніми родинами. Кубинська сторона зробила відповідні заходи, при цьому шкодуючи про різке погіршення відносин і заявляючи, що не має ніякого відносин до інциденту. Це, до речі, підтвердили і більшість міжнародних експертів, в тому числі і американські.

Але істотно більш сильним ударом стало посилення торговельно-економічної блокади Куби⁸⁹. А з 2 травня 2019 року адміністрація Д. Трампа ввела в дію статтю III закону Хелмса–Бертон від 1996 року (стаття давала можливість направляти в американські суди позови колишніх кубинських громадян, чия земельна власність була експропрійована в ході кубинської революції). Цю статтю не вводили в дію попередні американські президенти

⁸⁸ Кодзоев М.А., Проблема нормализации американо-кубинских отношений в Конгрессе США. США & Канада: экономика, политика, культура, № 8. 2019. С. 92-106

⁸⁹ Кодзоев М.А., Проблема нормализации американо-кубинских отношений в Конгрессе США. США & Канада: экономика, политика, культура, № 8. 2019. С. 92-106

протягом більше 20 років, усвідомлюючи, наскільки вона може ускладнити стратегічне партнерство із Західною Європою.

На зустрічі з М. Помпео і М. пенсії в квітні 2019 р. настійно не рекомендував вводити в дію цю статтю Ж. Боррель, міністр закордонних справ Іспанії, затверджений в жовтні того ж року на посаду верховного представника Євросоюзу із закордонних справ і політики. Однак Вашингтон не прислухався до порад своїх західноєвропейських партнерів. В результаті ЄС пригрозив відповідними діями щодо американських компаній, що діють на європейських ринках.

Ще одним «ворожим режимом» в Латинській Америці адміністрація Д. Трампа проголосила уряд Н. Мадуро в Венесуелі. Воно також піддалося численним санкціям. Як заявила у виступі на 74 сесії Генеральної Асамблеї ООН у вересні 2019 р виконуюча обов'язки віце-президента країни Родрігес, в цілому їх налічувалося з 2015 по 2019 р. близько 350⁹⁰.

В першу чергу, санкції стосувалися державної нафтової компанії PDVSA. Спочатку вони торкнулися керівництва компанії, а в травні 2019 р. був навіть оголошений бойкот на закупівлі венесуельської нафти. Однак протримався він усього кілька тижнів і потім був частково знятий. Зокрема, в басейні р. Оріноко, де є одні з найбільших у світі запасів нафти, дозвіл продовжувати роботу отримав гігант «Шеврон». При всіх санкції США прагнули зберігати свою присутність в цьому нафтоносному районі. Нагадаємо, що на початок 2019 р. Венесуела була третім за масштабами постачальником нафти в США.

І коли в січні 2019 р. опозиціонер Х. Гуаїдо проголосив себе тимчасовим президентом Венесуели, Вашингтон негайно організував йому підтримку низкою своїх союзників в регіоні. Але остаточно дестабілізувати ситуацію в цій країні адміністрації Д. Трампа не вдалося, багато в чому завдяки підтримці режиму Н. Мадуро такими впливовими державами світової політики, як

⁹⁰ Кодзоев М.А., Проблема нормализации американо-кубинских отношений в Конгрессе США. США & Канада: экономика, политика, культура, № 8. 2019. С. 92-106

Китай, Росія, Індія, Туреччина, ПАР. Настільки ж провальною виявилася і спроба Х. Гуаїдо у вересні 2019 р. ввести в дію у відношенні режиму Н. Мадуро.

Міжамериканський договір про взаємну допомогу 1947 р. вже давно перетворився в очевидний анахронізм міжамериканської системи. «Команда» опозиціонера навіть не спромоглася вникнути в суть цього документа, що зводилася до принципу «напад на одну американську республіку – напад на всіх». Та й з його точною назвою лідер опозиції виявився незнайомий, спотворено називаючи його «договором про військову допомогу»⁹¹.

Окремо слід зупинитися на позиції в цій ситуації РФ. Грунтуючись на підписаній ще в 2011 р. Угоді про військово-технічне співробітництво, Росія продовжувала надавати допомогу Венесуелі, зокрема, направивши в березні 2019 р. групу військових фахівців для навчання венесуельських військовослужбовців користування поставленої російської військової технікою. Д. Трамп майже в ультимативній формі вимагав відкликати російських фахівців, хоча сам він і члени його адміністрації неодноразово допускали можливість військової інтервенції в Венесуелі.

Москва у відповідь на вимоги Вашингтона чітко позначила повну відповідність своїх дій нормам міжнародного права. Більш того, під час візиту в Росію у вересні 2019 р. президента Н. Мадуро, була досягнута домовленість про направлення до Венесуели ще двох літаків з російськими військово-технічними фахівцями. В цілому ж політика «точкових ударів» по «ворожим режимам», якщо вжити американську термінологію, не принесла бажаних результатів і в ряді випадків тільки ускладнила відносини США зі своїми партнерами⁹².

Що стосується Болівії, де в жовтні 2019 р. вибухнула гостра політична криза, то навряд чи ця подія змогла «підсолодити пілюлю» Д. Трампу. Тоді

⁹¹ Кодзоев М.А., Проблема нормализации американо-кубинских отношений в Конгрессе США. США & Канада: экономика, политика, культура, № 8. 2019. С. 92-106

⁹² Кодзоев М.А., Проблема нормализации американо-кубинских отношений в Конгрессе США. США & Канада: экономика, политика, культура, № 8. 2019. С. 92-106

болівійська опозиція опротестувала перемогу лівонаціоналістично орієнтованого президента Е. Моралеса. Під натиском військового командування він змушений був піти у відставку, що було розцінено рядом латиноамериканських лідерів як державний переворот. Д. Трамп не тільки відкрито вітав сам криза і його «дозвіл» неконституційним шляхом, а й поспішив відразу ж поставити його в приклад того, як опозиція і збройні сили повинні були діяти в Венесуелі для відсторонення від влади Н. Мадуро.

Однак ситуації в цих двох країнах істотно відрізняються одна від одної. У Венесуелі Вашингтону вдалося спровокувати неконституційне самопроголошення Х. Гуаїдо тимчасовим президентом і фактично поставити країну під загрозу збройної інтервенції. Для Д. Трампа і його оточення це мало контрпродуктивний ефект, так як лише згуртувало збройні сили навколо президента Н. Мадуро.

В Болівії все розвивалося за іншим сценарієм. Звісно ж, що фатальну помилку зробили сам Е. Моралес і його команда, які проігнорували результати ініційованого самим президентом в 2016 р. референдуму про можливість обиратися йому на новий термін. Отримавши в результаті негативну відповідь більшості громадян, він все-таки пішов на нові вибори, тим самим, ймовірно спровокувавши недовіру частини населення до результатів першого туру, ніж відразу ж скористалася опозиція.

А вже до «маленької перемоги» Д. Трампа це навряд чи має будь-яке пряме відношення. При цьому, як видається, американського президента нітрохи не турбував той факт, що в результаті цих подій, багато в чому стимульованих дипломатією Вашингтона, Болівія опинилася на межі громадянської війни. До початку 2019 р. Вашингтону, як здавалося, все ж вдалося принаймні намітити контури стратегічного партнерства з провідними державами Латинської Америки⁹³.

⁹³ Кудеярова Н.Ю. Политизация пограничной проблемы: США и Мексика в региональной миграционной системе. США & Канада: экономика, политика, культура. 2019; №49 (11). С. 55-70

У відомому сенсі цьому «допомогла» політична криза у Венесуелі. Більш того, саме події в цій країні дали шанс Вашингтону в даному разі реанімувати Міжамериканську систему, що вступила особливо після військового перевороту в Гондурасі в 2009 р. в смугу глибокої кризи. Адміністрація Д. Трампа скористалася зрушенням політичної ситуації в регіоні після минулих в ряді держав президентських виборів. В результаті до влади прийшли нові лідери: М. Макрі в Аргентині, С. Пінєра в Чилі, Іван Дукє Маркес в Колумбії, Ж. Бальсонару в Бразилії.

Ця «четвірка» з самого початку позначила свою зацікавленість у встановленні відносин стратегічного партнерства з Вашингтоном. В цьому відношенні особливо відзначилися М. Макрі і Ж. Бальсонару. Перший в липні 2018 р. дав згоду на розміщення Вашингтоном трьох військових баз на території країни – випадок безпрецедентний в сучасній історії Латинської Америки. Причому якщо провінція Місьйонес нічим особливим не відрізнялася, то дві інші – Кокета (тут зосереджені одні з найбільших в світі родовищ горючого сланцю) і Вогняна Земля, безпосередньо межує з Антарктикою, до якої все більший інтерес проявляють США, мали очевидний стратегічний підтекст⁹⁴.

Обрання ж на президентських виборах в Бразилії ультраправого кандидата, здавалося, ще більше розширювало стратегічні можливості Вашингтона в Західній півкулі. Тим більше, що Ж. Бальсонару відразу ж спробував реалізувати на практиці висунуту ще на початку минулого століття бразильським канцлером бароном Ріо Бранко ідею «негласного партнерства» між Бразилією і США.

Однак не все пішло по задуманому адміністрацією Д. Трампа сценарію. Так, нового бразильського президента, який висловив готовність своєї країни взяти участь у спільній з США і їх новими латиноамериканськими союзниками військової акції проти режиму Н. Мадуро в Венесуелі, відразу ж і в досить

⁹⁴ Кудеярова Н.Ю. Политизация пограничной проблемы: США и Мексика в региональной миграционной системе. США & Канада: экономика, политика, культура. 2019; №49 (11). С. 55-70

жорсткій формі «поправив» віце-президент Бразилії генерал у відставці Г. Моурао, який заявив, що ні в яких військових діях Бразилія участі не братиме.

ВИСНОВКИ

Здійснивши дослідження теоретичних аспектів еволюції відносин Америки та Латинської Америки, можемо зробити ряд висновків.

1. У сучасних Сполучених Штатах функції інтелектуальної підготовки зовнішньої та внутрішньої політики виконує науково-політичне співтовариство – велика група, що об'єднує вчених, експертів, аналітиків та ідеологів, що в більшій чи меншій мірі причетні до вироблення внутрішньої політики та зовнішньополітичного курсу.

Існують такі основні ідейно-теоретичні підходи, які мали вплив на формування зовнішньополітичної стратегії США в 1990–х роках:

- Неоізоляціонізм.
- Доктрина «опосередкованого залучення».
- Концепція «гегемонії США».

У контексті нових підходів, традиційна боротьба між консерваторами і лібералами в американській історіографії вилася в дискусію з питання про суверенітет латиноамериканських країн. Глобальні зрушення 90-х рр. у цілому зміцнили позиції консерваторів, що активно взяли на озброєння тему про «розмивання» суверенітету держав-націй, що визначається в працях неомодерністської школи Розенау Дж., Е.-О. Чемпель, С. Вебера, С. Хоффмана з метою зміцнення позицій США в регіоні. Віарда Г., Фалькофф М., Хейес М. Група дослідників, наприклад, Лоуенталь А., Вейкі В., Файнберг Р., Ліновиц С., визнала за лібералами, що це має значення для демократії і прав людини, а також усього комплексу економічних і соціальних загроз, боротьби з наркотрафіком, тероризмом і злочинністю в Латинській Америці для інтересів безпеки США.

Розвиток зовнішньої політики США в ХХ ст. виявився успішним і вражаючим: будучи ненайвпливовішою державою початку століття, Америка до кінця століття домоглася статусу єдиної найпотужнішої супердержави з глобальними політичними і економічними інтересами, які швидко

розвиваються. Зліт Сполучених Штатів справив визначальний вплив на виникнення нового світового порядку, в якому вони займають чільне місце. Були створені всі передумови для здійснення стратегії «Рух–Амерікана» – світу по-американськи. Її метою було «реалізувати покликання США, їх можливості як найпотужнішої держави, щоб здійснювати своє необмежений вплив в світі в ім'я цілей, які американці вважали правильними, тими засобами, які вони вважають необхідними.

Регіональні дослідження сьогодні набувають особливої актуальності, в тому числі в контексті вивчення холодної війни, в тому числі тема впливу біполярного протистояння на розвиток різних регіонів світу: Азії, Африки, Латинської Америки. Раніше розуміння динаміки історичного процесу для цих регіонів істотно підпорядковувалося логіці холодної війни. Держави в такому випадку виступали об'єктами, ніж суб'єктами міжнародної політики.

2. У контексті «спільного вирішення спільних проблем» широко використовуються метафори «взаємних інтересів», «взаємної відповідальності» і «взаємної поваги», які тягнуть за собою відносини співробітництва і партнерства в Західній півкулі. Сполучені Штати Америки залишають за собою роль принципово значимого гравця, лідируючого в процесі прийняття найважливіших рішень. Однак в той же час вони намагаються створювати умови партнерства з тим, щоб поліпшити свій імідж в регіон.

Аналіз американського дискурсу за допомогою когнітивної карти надав можливість виявити ключові проблеми відносин США – Латинська Америка. Всі проблемні блоки можна розділити на дві основні групи – регіональні, що охоплюють відразу кілька держав, і країнові, що стосуються специфіки двосторонніх проблемних взаємин. Розглянемо спочатку загальні регіональні проблеми.

Представляється можливим виділити наступні ключові блоки проблем:

- проблеми міграції;

- проблеми забезпечення безпеки громадян США і країн Латинської Америки;
- проблеми енергетики.

Сучасні проблеми міграції та безпеки громадян є ключовими для США і країн Латинської Америки. Когнітивна карта показує, що ці два блоки проблем в більшій мірі пов'язані з Мексикою, Колумбією, Болівією і деякими невеликими країнами Карибського басейну. Причинами гострих міграційних проблем, на думку більшості представників офіційної політичної еліти США, є низький рівень якості життя в державах Центральної Америки і колосальна економічна і соціальна нерівність в регіоні, що призводить до масового переселення людей в Сполучені Штати.

Проблеми безпеки громадян тісно пов'язані з міграційними викликами і включають в себе такі «підпроблеми», як наркотрафік, діяльність наркокартелів, поширення нелегальної зброї, незаконний оборот грошей, зростання злочинності. У свою чергу це призводить до нестабільної і небезпечної обстановки на кордонах з США, що тягне за собою переселення громадян держав в основному Центральної Америки в більш спокійні і безпечні умови проживання в Сполучених Штатах.

Таким чином, когнітивна карта виявляє тісний зв'язок проблем міграції та безпеки в баченні американських політиків. Сполучені Штати в рамках вирішення цих проблем спираються на ідею «розділеної відповідальності». З одного боку, відповідальність за існування цих проблем лежить на державах Латинської Америки, так як вони не в змозі забезпечити сприятливі умови проживання для своїх громадян, що веде до зростання злочинності і міграції. Слабкість законів і недосконалі системи судів підсилюють проблеми, відповідно реформування внутрішніх структур держав Центральної Америки також бачиться американській адміністрації однією з ключових завдань.

З іншого боку, Сполучені Штати визнають і за власним суспільством відповідальність за ситуацію, що склалася – попит на нелегальні наркотики і зброю в США високий і поки він не буде усунутий, проблема так і залишиться

проблемою. До того ж незаконний оборот зброї є двостороннім процесом – з США на південь надходить незаконну зброю, що також дестабілізує обстановку на кордоні. З цієї причини деякі політики закликають американський уряд вкладати гроші в розвиток внутрішніх програм із запобігання незаконному обігу наркотиків і зброї в цілях знизити попит на обох сторонах південного кордону.

3. Латинська Америка традиційно в більшій чи меншій мірі була включена в зовнішньополітичну картину дня Вашингтона. Якщо говорити про початок ХХІ ст., то необхідно відзначити, що в період президентства Дж. Буша-молодшого політиці в Західній півкулі, зокрема, по відношенню до південних сусідів, приділялося не настільки багато уваги. З цієї причини багато аналітиків і експертів називали регіон Латинської Америки «втраченим» для США.

Під час вступу на посаду нового президента Б. Обами і в перший час його перебування при владі глобальна ситуація різко змінилася - серед країн, що бурхливо розвиваються та мають глобальні претензії на включення їх в структуру світового порядку, виявилися держави Латинської Америки, перш за все Бразилія і Мексика. Крім того, в цей час гостро проявилися проблеми взаємовідносин і в самому регіоні, де імідж і авторитет Сполучених Штатів різко впав, що, природно, не могло радувати американську адміністрацію. Відповідно, вироблення нової стратегії в відношенні країн Латинської Америки стала невід'ємною частиною сучасного процесу формування зовнішньополітичного порядку денного Сполучених Штатів Америки.

При побудові та аналізі когнітивної карти з латиноамериканської складової зовнішньополітичної стратегії сучасного Вашингтона були виявлені наступні ключові ідеї :

- «Латинська Америка і США – «нова ера» взаємин»;
- «Необхідні спільне рішення загальних проблем США і Латинської Америки і спільна боротьба зі спільними викликами»;
- «Можливість нової ери співпраці і партнерства США і Мексики»;

– «Взаємна відповідальність» США і Мексики боротися з наркотрафіком, потоками незаконної зброї і грошей, захищати громадян на обох сторонах спільного кордону»;

– «Між Бразилією та США міцна дружба».

Зіставлення зазначених ідей представляється можливим зробити деякі висновки. По-перше, очевидно, що основною метафорою північноамериканського дискурсу є уявлення про «нову еру» взаємин Сполучених Штатів і країн Латинської Америки. Б. Обама і А. Валенсуела (радник державного секретаря з питань Західної півкулі) використовують в даному контексті словосполучення «нова ера», Х. Клінтон, поряд з цією метафорою, широко використовує метафору «нова архітектура співпраці», яку в даному випадку можна вважати синонімічно.

За кількістю аргументів, наведених різними спікерами, можна зробити висновок про те, що офіційна точка зору американського керівництва зводиться до переходу на якісно новий етап взаємодії з країнами регіону. За видно, це не тільки відображає специфіку сучасної ситуації в світі і наслідки глобальної кризи, а й наголошує на зміні політики США по відношенню до країн Латинської Америки в порівнянні з попередньою стратегією попереднього президента.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альберто ван Клаверен. Латинская Америка на пути к открытому регионализму // Латинская Америка. 1997. № 6. С. 4.
2. Астахов Е.М. Латиноамериканское «ближнее зарубежье» США при администрации Д. Трампа. Международная жизнь, октябрь, № 10. 2017с.18-26.
3. Бессонова М. М. Стратегії національної безпеки США постбіполярної епохи: головні регіональні виміри загроз американським інтересам // Гілея: науковий вісник. Зб. наук. праць. 2013. Випуск 75 (№ 8). С. 141-143.
4. Бжезинский З. Стратегический взгляд. Америка и глобальный кризис / Пер. с англ. Москва : Астрель, 2012. 288 с.
5. Бінювська Л. С. Трилатералізм – альтернативна програма зовнішньоекономічної політики США 1970-х рр. // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія :Історія. 2009. №.15. С. 250-255.
6. Богатуров А. Д., Косолапов Н. А., Хрусталева М. А. Очерки теории и политического анализа международных отношений; Научно-образоват. форум по междунар. отношениям. Москва, 2002. 380 с.
7. Бразилия – «тропический гигант» на подъеме. Москва: ИЛА РАН, серия «Саммит», 2011. 120 с.
8. Бразилия: особенности демократического проекта. Страницы новейшей политической истории латиноамериканского гиганта (1960-е гг.– 2006 г.)». Москва: МГИМО-Университет, 2008 . 824 с.
9. Вакарчук К. Політика адміністрації Д. Трампа щодо країн Латинської Америки: прогнози та перспективи. Американська історія та політика: науковий журнал. №5.2018. С. 163-169.

10. Восходящие государства-гиганты БРИКС: роль в мировой политике, стратегии модернизации: Сборник научных трудов / Отв. редакторы Л.С. Окунева, А.А. Орлов. Москва: МГИМО Университет, 2012. 392 с.
11. Галеано Э. Вскрытые вены Латинской Америки / Под ред., и со вступ. ст. Хуана Кобо; (пер. с исп. М. И. Былинкина и др.). Москва: Прогресс, 1986. 400 с.
12. Головченко В. І. Конфліктогенність міжнародних відносин у Латинській Америці: історія й сучасність // Актуальні проблеми міжнародних відносин : збірник наукових праць. Київ: КНУ ІМВ, 2011. Вип. 101. Ч.І. С. 3-12.
13. Городня Н. Д. Регіональна інтеграція в АТР в пост-біполярній політиці США // Історичний архів. 2013. № 11. С. 111-118.
14. Давдов В.М. Латино-Карибская Америка в контексте глобального кризиса. Москва: ИЛА РАН, 2012. с. 258.
15. Давыдов В.М. БРИКС – Латинская Америка: позиционирование и взаимодействие. Москва. 2014. 186 с.
16. Давыдов В.М., Бобровников А.В. Роль восходящих гигантов в мировой экономике и политике (шансы Бразилии и Мексики в глобальном измерении). Москва: ИЛА РАН, 2009. 234 с.
17. Дністрянський М. С. Геополітика : Навчальний посібник. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 436 с.
18. Дослідження державних політик: методологія, процедури та європейські практики: монографія / авт. кол.: Л. В. Гонюкова, В. М. Козаков, В. А. Ребкало та ін.; за заг. ред. Л. В. Гонюкової, В. М. Козакова. Київ: НАДУ, 2018. 400 с.
19. Договор о запрещении ядерного оружия в Латинской Америке (Договор Тлателолко) (выдержки) // Ядерное нераспространение / Под общ. ред. В.А. Орлова. Т. 2. М.: ПИР-Центр, 2002. С. 147–163.

20. Дудко І. Д. Інституційне й управлінське забезпечення зовнішньополітичної стратегії США в умовах постбіполярності: Монографія. Київ: КНЕУ, 2007. 144 с.
21. Дудко І. Д. Національні інтереси США у постбіполярному світі. Київ: Київ. нац. екон. ун-т., 2003. 206с.
22. Дужа І.А. Еволюція політики США в Азійсько-Тихоокеанському регіоні: монографія. Біла Церква: ДНВЗ «БНАУ», 2018. 198 с.
23. Жирнов О.А. Латинская Америка: Проблемы региональной безопасности: сборник обзоров. Москва: РАН, Институт, 1998. 132 с.
24. Журбей Е. В. Внешняя политика и внешнеполитический процесс администрации Дж. Буша-старшего // Ойкумена. Регионоведческие исследования. 2010. № 4. С. 83–91.
25. Захарченко А. М. Близькосхідна стратегія Б. Обама: традиції та інновації в американських підходах до регіону // Науковий вісник Одеського державного економічного університету. 2010. №11 (112). С. 3-15.
26. Интеграционные процессы в Латинской Америке: состояние и перспективы. Аналитические тетради ИЛА РАН. Выпуск 22. Москва: ИЛА РАН, 2012. 56 с.
27. Интеграция в западном полушарии на пороге XXI века. Институт Латинской Америки Российской Академии Наук: Москва, 1999, С. 34.
28. Кірсенко М., Балабушевич Т. Політика Сполучених Штатів у Першій світовій війні. Американська історія та політика. № 4. 2017. С. 17-31.
29. Кодзоев М.А., Проблема нормализации американо-кубинских отношений в Конгрессе США. США & Канада: экономика, политика, культура, № 8. 2019. С. 92-106.
30. Кондратюк Т.В. Система державного управління США та її економіко-статистична визначеність // Статистика України. 2008. № 1. С. 108-113.

31. Кудеярова Н.Ю. Политизация пограничной проблемы: США и Мексика в региональной миграционной системе. США & Канада: экономика, политика, культура. 2019; №49 (11). С. 55-70.
32. Лавут А.А. Транстихоокеанское партнёрство. Дональд Трамп и латино-американская интеграция. Латинская Америка. 2017. № 9, с. 36-47.
33. Мартынов Б.Ф. История международных отношений стран Латинской Америки (XX – XXI вв.). Москва, 2008.
34. Мартынов Б.Ф. Бразилия – гигант в глобализирующемся мире. Москва: Наука, 2008. 320 с.
35. Нагайчук В. І. Глобальні виклики та регіональні процеси на Близькому і Середньому Сході // Глобалізація і сучасний міжнародний процес / за заг. ред. проф. Б. Гуменюка і проф. С. Шергіна. Київ: Університет «Україна», 2009. С. 332-333.
36. Николаева Л. Б. Нефть и национальные интересы // Латинская Америка. 2005. № 1. С.17-23.
37. Новейшая история стран Латинской Америки. Учеб. пособие. Строганов А. И. Москва: Высш. шк., 1995. 415 с.
38. Общий рынок в Латинской Америке // Экономика и управление в зарубежных странах. 2006. № 1. С. 40-52.
39. Одессер Ю. Латинская Америка – новый театр конфронтации? // Partner-Nord. 2008. № 68. С. 11-13.
40. От биполярного к многополярному миру: латиноамериканский вектор международных отношений в XXI веке. Ред. В.Л. Хейфиц. М. Политическая энциклопедия, 2019, 496 с.
41. Парканский О. Б. США в мировых интеграционных процессах. Москва: Наука, 1991. 144 с.
42. Пасічник Н. С. Еволюція американської політики щодо Куби за президентства Дж. Кеннеді // Гілея: науковий вісник. 2014. Вип. 82. С. 443-447.

43. Рашковский Е. Латинская Америка: в поисках собственной судьбы // МЭМО. 2003. № 11. С. 32-34
44. Романова З. И. США и Латинская Америка: взаимодействие или противостояние? // Латинская Америка. 2006. № 3. С. 21-38.
45. Романова З.И. Латинская Америка: региональная интеграция на новом витке развития. // МЭ и МО. 2005. № 10. С. 88.
46. Сагирян А.А. Мировой океан в международной стратегии США: Особенности формирования общенациональной политики. Москва: Наука, 1991. 136 с.
47. Симонова Л.Н., Сударев В. П. Латинская Америка на переломе глобальных региональных трендов. 2017. 206 с.
48. Склярченко О. О. Вплив кубинського лобі на зовнішню та внутрішню політику США (1960- ті рр. – поч. ХХІ ст.) // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2012. Вип. 109. С. 55-57.
49. Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство. Ч. 2: зб. матеріалів II міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 15.05.2015) / упоряд. Калитчак Р. Г., Зазуляк З. М. Львів: Центр американських студій ФМВ ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 832 с.
50. Стратегия Министерства обороны США в ХХІ веке (2012 г.) // Внешняя политика США. Хрестоматия / Сост. Д. В. Кузнецов. Благовещенск: Благовещенский государственный педагогический университет, 2014. С. 699-706.
51. Строганов А. И. Новейшая история стран Латинской Америки. Учеб. пособие. Москва: Высш. шк., 1995. 415 с.
52. Строганов А.И. Латинская Америка в ХХ веке: пособие для вузов. Москва: Дрофа, 2008. 432.
53. Строганов А.И. Латинская Америка. Страницы истории ХХ века. Москва: Едиториал УКСС, 2004. 168 с.
54. Сударев В.П. Взаимозависимость и конфликт интересов: США и Латинская Америка (2-я пол. ХХ в.). Москва, 2000.

55. Тихоокеанська стратегія Вашингтона: від Клінтона до Обами// Дослідження світової політики. 2011. Вип.4 (57). С. 28-36.
56. Ткач А.О. Еволюція дискурсу Латиноамериканської політики США. URL: <http://oaji.net/articles/2015/1739-1431378327.pdf>.
57. Тусинов Е. Г. Эволюция доктрины Монро в отношении Кубы // Известия Самарского научного центра Российской академии наук. 2013. № 1. С. 146-149.
58. Фридман Дж. Внешняя политика Обамы: конец начала // Stratfor, США. 2009. 25 Августа. URL: <http://oko-planet.su/politik/politikdiscussions/17378-vneshnyaya-politika-obamy-konechnachala-stratfor.html>.
59. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций // Полис. 1994. № 1. С. 33-48.
60. Чапчиков С.Ю. Категория «национальных интересов» в стратегиях национальной безопасности России и США // Армия и общество. 2013. № 4 (36).
61. Чмель О. І. Еволюція зовнішньої політики Колумбії під час президентства Хуана Мануеля Сантоса // Гілея. 2011. Вип. 53. С. 530-534.
62. Шаклеина Т. А. Концепции внешней политики США после окончания холодной войны: автореф. дис. канд. полит. наук. Москва: 2003. 20 с.
63. Шевчук О. В. Китай між США та Росією: геостратегічні відносини: монографія. Миколаїв: ТОВ «Іліон», 2008. 448 с.
64. Шевчук О. Позиціонування США на міжнародній арені за президентства Д. Трампа: глобальний та регіональний виміри. Американська історія та політика. № 4. 2017. С. 76-84.
65. Шергин С. А. Эволюция концептуального подхода США к проблемам тихоокеанской безопасности 70-80-е гг.: Дис. д-ра полит. наук: 23.00.04. Институт США и Канады РАН. Москва, 1992. 313 с.

66. Ширяев Б. А. Внешняя политика США. Принципы, механизмы, методы: Курс лекций. 2-е изд. Санкт-Петербург: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2007. 442 с.
67. Шоню П. История Латинской Америки. Москва: Астрель: АСТ, 2008. 160 с.
68. Шульговский А.Ф. Мексика на крутом повороте своей истории. Москва: Просвещение, 1967. 547 с.
69. Яковенко Н. Пріоритети міжнародно-політичної діяльності США в стратегіях національної безпеки. Американська історія та політика. № 2. 2016. С. 38-47.
70. Atkins G. Pope. Latin America and the Carribbean in the International System. 4 th ed. Boulder, 1999.

ZUSAMMENFASSUNG

Tafiiichuk K.V. USA und Lateinamerika: die Evolution der Beziehungen.

Die Masterarbeit besteht aus einer Einleitung, drei in Unterabschnitte gegliederten Abschnitten, allgemeinen Schlussfolgerungen und einem Quellenverzeichnis. Das Ziel der Masterarbeit ist die Entwicklungsmuster der Beziehungen zwischen den Vereinigten Staaten und Lateinamerika zu identifizieren. Das Objekt der Studie ist die US-Außenpolitik in Lateinamerika um die XX-XXI Jahrhundertwende. Gegenstand - sind die wichtigsten Methoden, Richtungen und Ergebnisse der US-Außenpolitik in Lateinamerika.

Der erste Abschnitt enthält die Information über theoretische und konzeptionelle Ansätze zur Erforschung der US-Politik in Lateinamerika, wie den Neoisolationismus, die Doktrin der «indirekten Beteiligung», das Konzept der «koordinierten Sicherheit» und der «US-Hegemonie». Es wurde die Analyse der Quellenbasis der Forschung durchgeführt.

Im zweiten Abschnitt analysierte man die Merkmale der politischen und sicherheitspolitischen Aspekte der Vereinigten Staaten in Lateinamerika während des Kalten Krieges. Die Wirtschaftsbeziehungen zwischen den USA und den Staaten Lateinamerikas wurden betrachtet.

Im dritten Abschnitt wurden die Voraussetzungen und der Prozess der Entwicklung der US-Beziehungen zu den Ländern der Region nach dem Ende des Kalten Krieges angesehen. Merkmale der Entwicklung der Beziehungen zu Lateinamerika während der Amtszeit von Clinton, George W. Bush, Obama und Trump.

Stichwörter: Kalter Krieg, Außenpolitik, Hegemonie, Auslandsmarkt, Organisation der Vereinten Nationen .